

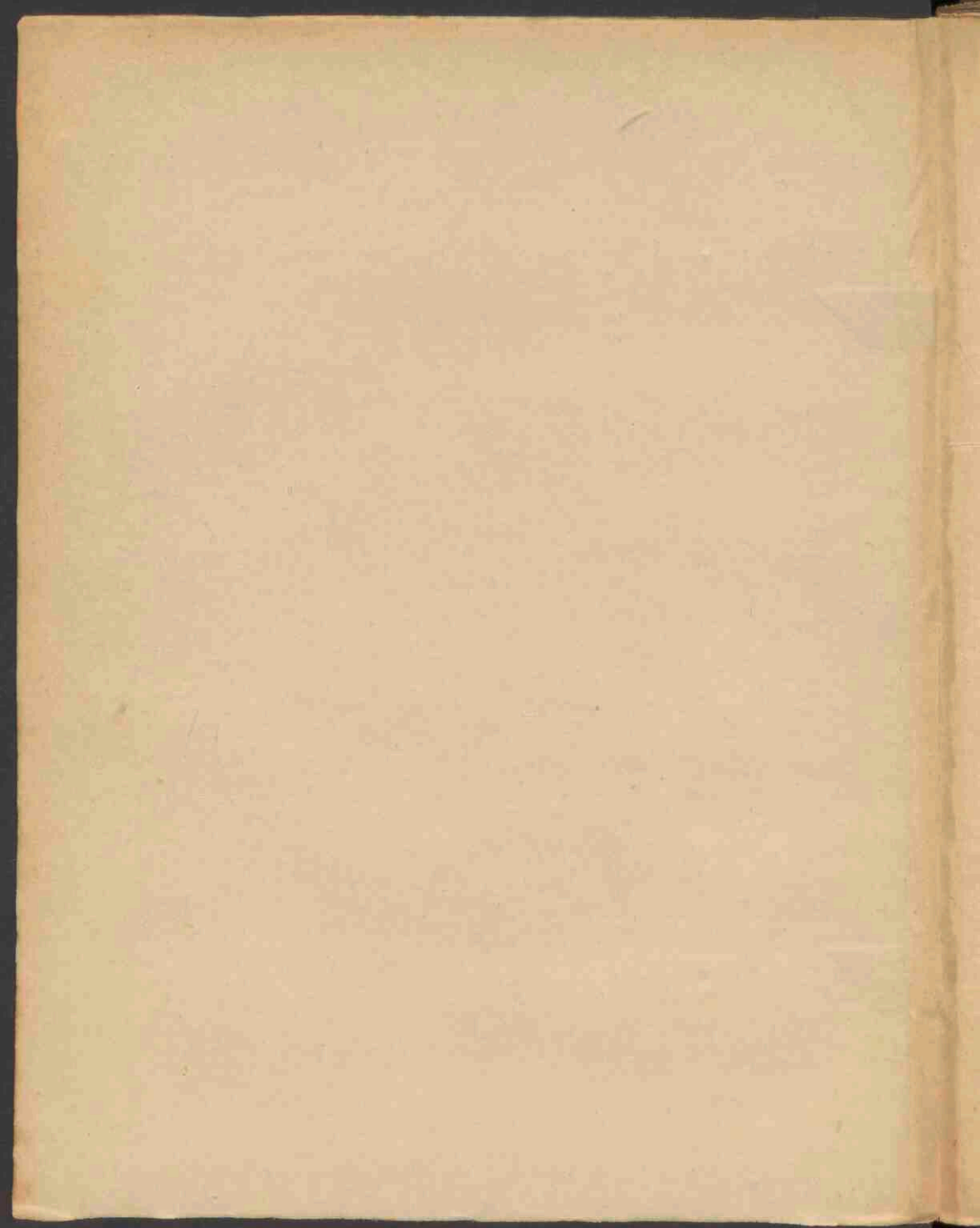
**De tweede Wachter, : Brenghende tijdinghe vande nacht, dat
is, Van het overgaen vande Bahia, Met eenen heylsamen
raedt, wat daer over te doen staet.**

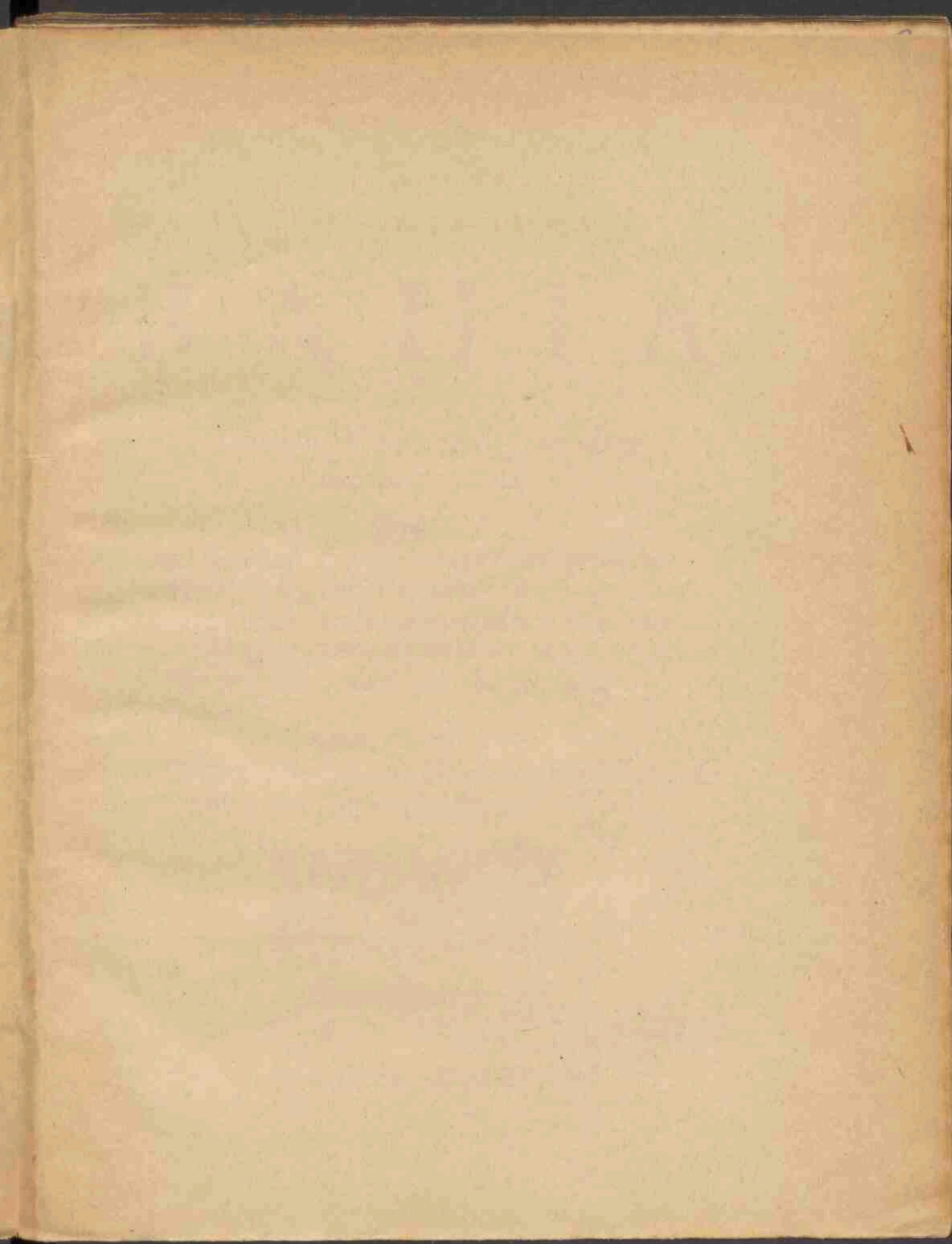
<https://hdl.handle.net/20.500.14918/461986>

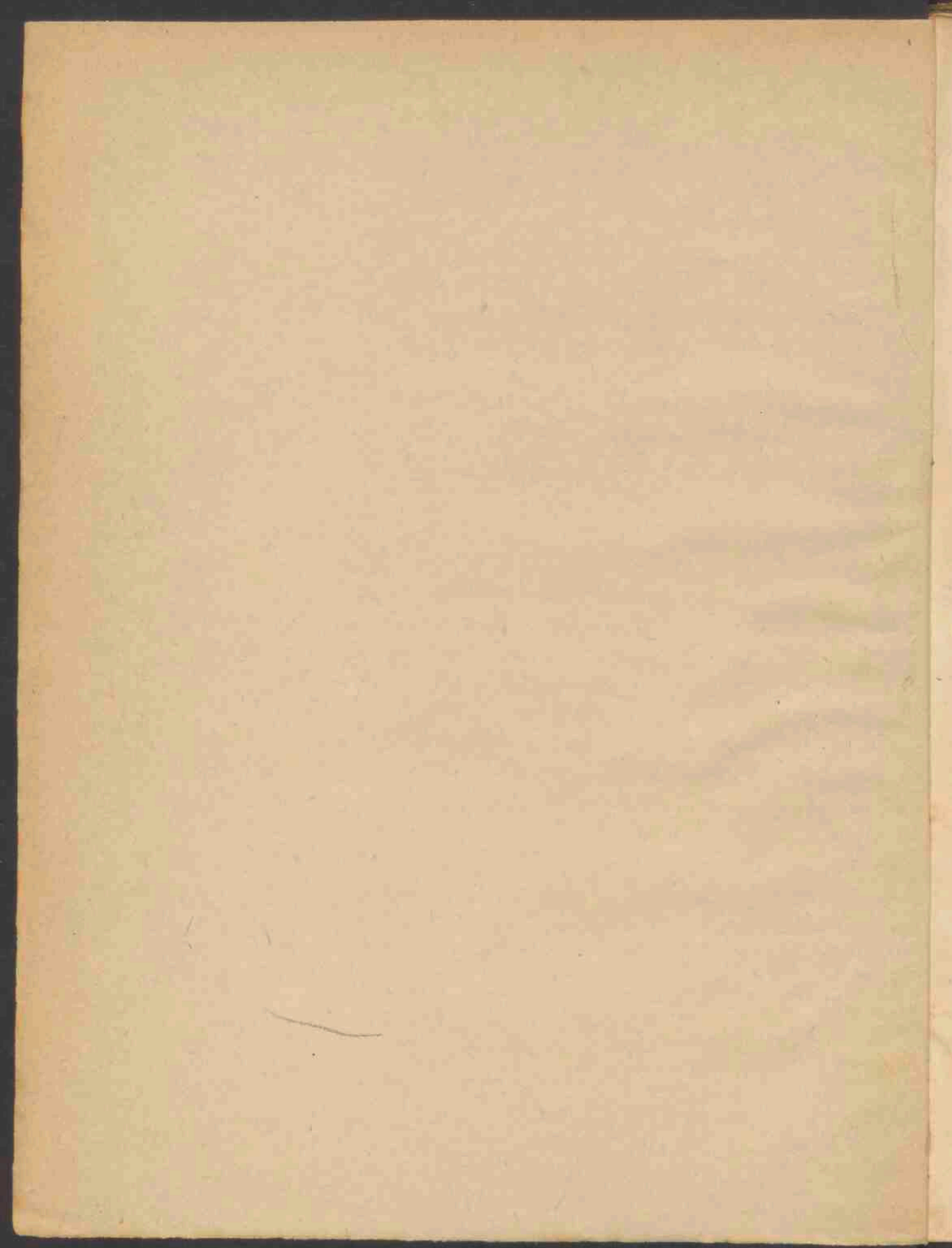

W.B. 3607.

1625.

DE TWEEDE WACHTER,

Brenghende tijdinghe vande nacht,

dat is/

Van het overgaen vande

BAHIA,

MET

Eenen heylsamen raedt, wat daer
over te doen staet.

Ierem. 3. 8.

Hoewel hare Sufter, Iuda de verstockte gesien heeft, hoe
de Heere de ongehoorsaemheyt Israels des af-valligen
ghestraft heeft, ende haer verlaten, ende haer eenen
scheyt-brief gegeven; So en vreesst hare Sufter Iuda de
verstockte niet, maer gaet henen ende drijft oock
hoererie.

Ierem. Claeck. 4. 15.

Soo datmen oock onder de Heydenen began te segghen,
sy en sullen daer niet langhe blijven.

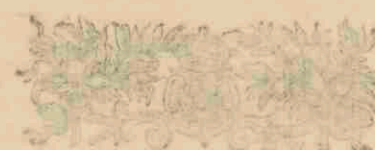

S' GRAVEN-HAGHE,

Voor Aert Meurs Boeck-vercooper, inde Pape-stræct
inden Bybel, Anno 1625.

Besten beglückten rade, Wadach

Journal, March, 4, 18.

2 GRAVE-NAGHE

Voor Aen Meins Boeck-vercooper, inde Papst-straat
inden Bybel, Anno 1675.

Aenden Doorluchtigen Hooch-geboren Vorst,

HENRY van NASSAV

Prince van Orangien, Gouverneur ende Capiteyn
Generael van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, ende
West-Vrieslant, Zutphen, Vtrecht, ende Overysfel,
midts-gaders Admirael Generael van de Zee, Onder
het gebiedt vande Hooge ende Moghende Heeren de
Staten Generael, der Vereenichde Neder-landen.

Doorluchtige Vorst ende Hooch-geboren Heere :

HET eene vee is nauelijcx voor by, ende Apoc. 9. 12
siet daer coomt een ander na dien, als de wolc- Eccel. 12. 1.
ken nae den regen, gelijk Salomon spreekt,
En gelijk dan de baren der zee malcan-
deren slaen, so comt d'eene swaricheyt op Ierem. 23.
d'andre vanden Heere, die beyde een God is na by, ende verre;
Also gelieft het de Heere dē aen-vanck van uwe Vorste-
licke regeringe over ons te bejegenen, om de selve hier
na, gelijk wy alle wenschē, ende vertrouwen, voorspoe-
diger te maken. Wat sullen wy hier toe doen? Ier. 4. 31.
Met de hande op de heupe sitten, als een hulpeloose vrouwe in kints noodē,
ende de moet verloren geven? Neen, want dan waren wy
verlooren, Maer wy sullen worstelende tegens, ende in Luctor & emergo.
de baren, sien dese groufsame golven te boven te comen,
ende dencken, dat moyte niet en gaet uytter aerden, noch Iob. 5. 6.
dat ongeluck niet en wast uyt den acker by gevalle; dat oock
de Heere, die een sonderlinge lief-hebber der menschen
is, de menschen niet en plaecht van herten, ende uyt gennuchte; Ier. Clacch 3. 33.
maer dat hy toorn overbrengt, dat geschiet om der sonden

A 2

wille,

wille, die de Heere daer door geerne af breken soude. Dit
 moet beyde van hooge ende leege, die het lieve Landt,
 ons Vader-landt lief hebben, ter herten genomen wer-
 den; ende meest van die gene, die het meeste deel inde
 ghemeyne regieringe, ende het meeste lot in het Landt
 hebben; Ende wy Gods volck zijnde, ghelijck wy ons
 roemen, ende connen niet anders dan door Gods mid-
 delen ende handt geholpen werden. Nu welck is Gods
 middel, ende welck is Gods handt ten goede over ons?
Act. 26. *Gelooven wy de schriften, gelyck ick verhope dat jae, de geest*
27. *Gods salt ons seggen, door twee ja drie geloof-weerdige*
Hof. 1. 2. *getuygen, buyten alle op-spraecke, soo wy slechts Gods*
Zach. 4. 6. *woort gelooven, Niet door Roge, Sweert, Strijtpaerden,*
Iesa. 1. 27. *ofte Ruyteren: Segt d'eene, Het en sal niet geschieden door*
heyr, ofte door cracht, Maer door des Heeren Gheest, Segt
d'andre, Want Sion moet door recht verlost werden, ende hare
gevangenen door gerechticheyt, Segt de derde, Op dat alle
 woort bestae inde mont van twee ofte drie ghetuygen;
 Dit is dan een besegelde waerheyt, die niemant neenen
 noch lochenen en can, daerom is het oock soo verre van
 daer, is, dat wy de *Vasten-biddagen*, die wy te voren so me-
 nichvuldich hebben ghehouden, nu dat de swaricheden
 hoogher beginnen te gaen, souden onder laten, dat wy
 nootsakelick, willen wy anders van den Heere geholpen
 werden, tot de voorghemelde *Vasten-biddagen*, nae alle
 Godlijck bescheet in Gods woort beschreven, en onder
 het oude volck gebruyckt, moeten voegen het af-bre-
 ken van onse gewoonlijke sonden, so int bysonder, als
 int gemeen, want elcke staet heeft zijne sonden, die moe-
 ten ondersocht ende gebetert werden, so wy anders van
 den Heere hulpe meenen te verwerven; Het schijnt een
 dwalen raedt te zijn, nochtans de besten ende oudtsten,
 die, om een hellende staet staende te houden, ende op te
 helpen,

helpen, can verdacht werden; daerom oock de Heere
het recht des Vasten-biddaechs, in zijn boeck so duydelick
 heeft beschrijven laten, *ter eeuwigher ghedachtenisse op de*
naercomelingen, op dat het achter-volcht werde, met dese
 seer duydelijcke woorden, *In so groote letteren beschreven,*
datse oock vanden voor-by-loopende man, connen ghelesen Hab. 2. 2.
 werden, Aldus, *Soude het sulck een Vasten zijn, dat ick ver-*
kiese, dat de mensche eenen dach zijn ziele bedruckt, dat hy
zijn hoofd crommet, ghelijck een biese, ende eenen sack, ende
affschen onder hem spreijdet? Sondet ghy dat een Vasten heeten, Iesa. 58. 3.
ende eenen dach den Heere aen-ghenaem? En is niet dit het
Vasten, dat ick verkiese, dat ghy los maket de banden der on-
gerechtigheyt? dat ghy vry los latet de geplaechte, ende dat
ghy lieden breket allerley jock? En is niet dat het Vasten, dat
ghy den hongeren deylet u broodt, ende dat ghy de arme ver-
drevene leydet in u huys, ende wanneer ghy eenen naeckten
siet, dat ghy hem decket, ende dat ghy u selve van uwen
vleesche niet en verberget?

Ende nu is de Heere soo ghenadich over ons, dat hy,
 nae het over gaen van Breda, ons een ghewenschte ver-
 aedeminge heeft gegeven, ende onsen vyant, *als een rinck* Ief. 37. 29.
inde neuse, ende een ghebidt inden mont gheleyt, dat hy niet
 voort-gegaen is, om ons voorder af-breucke ofte schade
 te doen in onse Landt-palen. Soo verwacht nu oock de
 Heere, die onse Overheden dese ruste ghegheven heeft,
 datse haer sullen op-maken, om het aengesichte des Hee-
 ren te soecken, ende eenighe merckelicke reformatie
 over verscheyden Landt verderfelicke sonden, inde tijt
 vande aen-staende Winter-laghe, die voor handen is, te
 doen, gelijk dan vele dingen, niet alleene geduerende
 de voor-gaende oorloge, die veel schuyls ende vuylic-
 heyt op-gheworpen heeft; maer oock gheduerende den
 verleden Stil-stant van wapenē, ende In-lantsche beroer-

ten (daer in elck een ghesocht heeft meer zijn partiet
stercken, door sulcke luyden, die hem toegedaen waren,
al waer het oock met veel toe te geven, tot nae-deel van
het Landt, dan het gemeene beste wel te versorgen) zijn
verftuyckt, ende uyt hare behoorlicke plaetse ghestelt,
die van noode hebben wederom te rechte ghebracht te
worden, daer toe de Heere ons sonder twijfel dese ruste
heeft gegeven; geheel anders met ons handelende, dan
hy met andre onse Naebuerighe landen ende Bondt-ge-
nooten heeft gedaen, *met de welcke hy een eynde ghemaect*
Nah. 1. 9. *heeft, soo dat het ongheluck geen tweemaal en is gecomen, op*
dat wy tijt ende ruymte hadden, om den toorn des Hee-
ren, die even seer over ons blijft roockende, met spoe-
Col. 1. 13. *dige gemoet beteringe te stillen, inden Sone sijner liefde,*
die alleene bequaem is, om sulcx te wege te brenghen,
ende oock doen wil; so wy anders nae luyt zijnder com-
missie, aen zijne af-gefondene Boden, d' Apostelen ge-
Mar. 1. 15 *geven, den Evangelio gelooven, ende ons selven bekeeren wil-*
len, elck van zijne boose wegghen, ende vanden wrevel zijner
handen.

Den eersten *Algemeynen Vasten-biddach*, nae dat uwe
V. G. de schouderen heeft gheboden, om de dadelijcke
regieringe deser Landen, in soo commerlijcken tijdt aen
te nemen, is noch te houden; dese wensche ick, ende vele
trouwe luyden inden Lande met my, dat nae *het voorge-*
schreven recht des Vasten-biddaechs, mochte beleydt ende
gehouden werden; *Dan soude ons licht mogen door-breken,*
als den Morgen-roode, ende onse genesinge snellyck uyt-spruy-
ten, ende de Heere onse gherechticheyt soude voor ons henen
gaen, inde Avant-guarde, en de heerlijckheyt des Heeren sou-
de onse Arriere-guarde ende achter tocht wesen; Dan soudent
Iesa. 58. 8. *wy roepen, ende de Heere soude ons antwoorden, dan soudent*
9. *wy schreyen, ende hy soude seggen, Hier ben ick; ghelijck de*
voor-

voor-gemelde Propheet ter voor-ghemelde plaetse dese
schoone belofte doet, aen alle die gene, *die het recht des
Vasten biddachs* wetende, oock daer naer soudē trach-
ten te doen.

Inde swaermoedige ghedachten, die ick nu en dan by
my selve hebbe, *inde nacht als de slaep op de lieden valt, om* *Iob 4. 13.*
te dencken hoe het hier naemaels gaen mochte, ten aen-siene *Dan. 2. 29*
van ons lieve Vader-landt, 't welcke, noodts halven, in-
gewickelt is in een onversoenelicke Oorloghe teghens
den machtichsten Potentaet, die het Chriitendom, jae
de weerelt kent, *die beyde een slechte slanghe, ende een crom-* *Iesā. 27. 1.*
me slomme slanghe is, dat is, *machtich ende listich*, daer van
geen uyt-comste te bedencken is, dan onsen, ofte sijnen
onder-ganck; trooste ick my selve inde vrede met God,
die ons *de Heere Iesus Christus, de Vrede-vorst*, verworven
heeft *door sijn bloet*, 't welcke *beter dingen spreeckt, dan het* *Hebr. 12.*
bloet Abels, *Ende in het verbondt der genade* 't welck de *24.*
Heere onse God, door zijn tusschen comen, niet ons ge-
maect heeft, daer door ons een vrymoedigen toeganck
tot den throon sijner ghenade gheopent is, om alle onse
bysondere aen-liggende nooden, ende swaricheden in sij-
nen boesem uyt te storten, waer by so dit wilde comē tot
een steunsel ende onderhoudinge van het lieve Lant ons
Vaderlandt, dat de staet des Landts tegenwoordich sich
mede met den Heere sijnen God wilde versoenen, over
een menichte der sonden, die onder ons werden begaen,
als of sonde geen sonde en ware, ende dat de *Hooge machten
des Landts*, in plaetse van alle *die vreemde verbonden ende
aliantien*, die nu en dan, op elcke occasie die voor-valt,
met de Coningen ende Vorsten der aerden werden ghe-
maect, eens een eenich verbondt met den Heere haren
God condē treffen, daer in sy nae de wijze der Godsalig-
ge Regenten onder het oude volck Gods, *in een verbont*

met den Heere traden, ende hem swoeren, dat sy den Heere
 haren Godt souden soecken van gantscher herten, ende van
 gantscher ziele, ende hem nae-wandelende, houden alle sijne
 geboden, ghetuygenissen, ende rechten, Ende dan noch het
 voor-gemelde verbondt, geliefden te zouten, ende verster-
 ken met het zout des heylighdoms, om te reformeeren ende
 verbeteren verscheyden ergherlicke sonden, die noch
 steeds onder ons omme-gaen, als of sonde geen sonde en
 ware, ghelijck de Godsalighe Coningen ende Regenten
 onder het volck Godts ghedaen hebben, daer van ons
 d'exempelen tot navolginge in het weerde woort Gods
 zijn beschreven, 2 Cron, 15. vers. 12. 14. 2 Con, 23. 3. Esra
 10. 15. 19. Neh. 10. 29. Dan wilde de Heere onse Staet
 1es. 38. 20. maecten tot een stadt des stuys daermen te samen comen sou-
 de, tot een geruste woon-plaetse, tot een hutte die niet omme
 gheworpen soude werden, welckers staecken inder eeuwicheyt
 niet en souden uyt-geetogen, ende welckers reepen niet en souden
 gebroken werden, Maer nu, eylacy! schijnt dit gewichtich
 point voor de ooghen vande Regenten des Landts tot
 noch toe verborghen te zijn, die steeds daer henen be-
 weecht werden, om haer selven met vreemde aliantien
 1er. 14. 10 te stercken, altyt henen ende weder loopende, sonder te huys
 te connen blijven, teghens den raedt des Propheten, die
 daer segt, wanneer ghy stille bleeft, soo soude u geholpen wer-
 1es. 30. 15 den, door stille wesen, ende vertrouwen op den Heere uwen
 God, soudt ghy geholpen werden, doch ghy en wilt niet, ende
 spreekt, Neen, maer op paerden willen wy vlieden, om hulpe
 te werven, Daerom sult ghy velt-wluchtich zijn, ende op loo-
 pers willen wy rijden, daerom sullen uwe vervolghers u over-
 loopen; De Heere gheve dat wy teghen-woordich beter
 daer mede mogen slaghen dan voort henen, al hoe wel
 het seer te vreefen is, dat wy maer een cleyn heuvelken
 zijnde, onder het gedruys van die machtige bergen, die
 niet

niet anders en soecken, dan de slagen vanden alghemeen
 en vyandt, met onsen rugge te schutten, ghereet soude
 over-rompelt ende verplettert werden, ofte, ten schoon-
 sten ghenomen, in een gheduerighe oorloghe blyven,
 ghelijck wy even met die onse daet, wel verdienen, nae
 den woorde des Heeren, door den *Siender Hanani*, over 2 Chro. 16
 den Coninck *Affa* uyt-gesprocken, seggende, *Dat ghy u* 7.
op den Coninck te Syrien hebt verlaten, ende niet op den Heere
uwen God, daer in hebt ghy zottelijck gedaen, daerom sult ghy
oock van nu aen Crijch hebben, Hier sien wy onse sonde,
 ende plage te ghelijcke, want van onser jeughet aen, hebben
 wy alle tijt, nu naer Egypten, ende dan naer Assyrien geloopen,
 nu des waters Phrats, dan des waters Sihors willen drincken, 1er. 2. 13.
 doende een dobbele sonde, mits dat wy de levendige borne ver- 18.
 laten, ende graven ons uyt-gehouden bornen, die vol hollen
 sijn, ende geen water en geven; Ende noch gapen onse ooghen 1er. claeck.
 nae nietige hulpe, datse schier moede werden, ende wachten op 4. 17.
 een volck dat niet helpen en can, Daerom brullen oock de leeu-
 wen over ons, ende schreyen tegens ons; ende wy blyven
 steets in een verwerde Oorloge in-gewickelt, daer van
 geen eynde te bedencken is, Dit zijn gewisse woorden
 Gods, die wy te meer behoorden te gelooven, om dat
 wy de bevindinge daer van soo levendich aen ons selven
 hebben, dat de gunste der menschen maer en is Ebbe en
 Vloet, nu af, dan aen, alwaer gheen verslekeringhe met
 alle in en is te vinden, daer doch de Heere onse God sodanich Iac. 1. 17.
 een is, die hem selven niet en can verloochen, by den welcken
 oock geen veranderinge, jae selfs geen schaduwe van veran-
 deringhe en is, om ons welte doen, als wy slechts sijnen
 mont cussen, ende sijnen raet volgen willen. Niet dat ick
 wil seggen, dat wy maer een cleyn heuvelken zijnde te-
 gens soo machtigen Bergh, de aen-geboden hulpe van-
 de om-ligghende Vorsten, die wy billicken mogen aen-

sien als Godseygene handen, ende naest gesubordineerde middelen om ons te helpen, soo het selve maer inden Heere, ende met een respect tot God geschiede, souden verachten; maer dat wy voor al op de gunste des Heeren moeten acht gheven, die wy op geene van onse saecken connen verachten, indien wy niet overneerstich zijn om van voor d'ooghen des Heeren te doen, wat hem mis-haecht, ende nae-trachten wat hem behagelijck is; *Dit moetmen dan doen, ende het andere niet nae-laten.*

Het is de gemeene wijze van vele Groote ende Mach-tige, jae oock wel vande cloucxste ende verstandichste inde weerelt, datse op den Heere haren God, die doch steets een onbeweechelijck ooghe op haer heeft, wey-nich sien in alle dat sy ter handt nemen, *als of de Heere*
Zoph. 1. 12 *noch goet, noch quaet en dede*, gelijk vele geweldige ten tijden des Conincxs Iosia, *die welsachte op haren droesem laghen*, eens spraecken, Ende het wert oock de Vorsten van Iuda, ten tijde des Conincxs Hiskia, ter eeuwiger schande nae gegeven, *datse siende de reten aende stadt Davids, datse vele waren, vergaderden de wateren des benedensten Badt-waters, telden de huysen Ierusalems, ende wierpen som-*
Iesa. 22. 9. *mige huysen om-verre, om de muyren te bevestigen, maeckten een gracht tusschen beyde de muyren voor de wateren des on-den Badt-waters, doch en sagen niet, gelijk den text segt, op*
Ies. 22. 11. *dien die sulcker reten beschickte van verre tijden*, ende de plagen ghereet maeckte om haere onbedachtsaemheyt daer mede te straffen; Dit neemt de Heere met rechte seer qualijck, alst alsoo geschiet, dat sy, die boven vele andre, macht, eere, ende wysheyt vanden Heere hebben ontfangen, die oock uyt het eerbiedich respect, 't welck sy selve van hare onderdanen vorderen, ende oock, door Gods genade, vercrijghen, by sulcken merckelijcken bewijs teecken, 't welck sy selve van hare onderdanen ghe-

ghenieten, niet en leeren, wat de Godlijcke Majesteit
 betaemelick is, *om hem toe te brenghen eere, ende sterckte,*
 gelijk den *Psalmist* haer soo ernstelick beveelt, seggen-
de, Brenghet herwaerts den Heere ghy Gheweldighe, brenget Psal. 29. 1.
herwaerts den Heere eere ende sterckte, Brenghet herwaerts
den Heere d'eere sijns naems, biddet aen den Heere in heylige
vercieringe; Ende als so billicken recht des Heeren wert
 versuymt ende onder-gelaten, ende datmen metter ooge
 fiet, datter naulicx yemandt, immers vande Geweldige
 des weerelts, min geacht wert, dan de Heere God selve,
 wat wonder dan, *dat sijnen toorn ontdeekt wert vanden he-*
mel over sulcke, die hem alsoo uytter acht doen, ende
 dat de Heere dan oock eenighe der selver nu en dan, an-
 dre ten exempel, seer smadelicken affronteert, te schande
 maect, jae inden dreck duyckelt, *gieten de alsoo ver.* Job 12. 25.
achtinghe over sulcke Vorsten, die den Heere niet meer
 en achten, *dan of by noch goet noch quaet en dede;* Ende hem Zeph. 1. 12
daerom oock in alle hare nucken, voor niet met alle honden, als
 den *Psalmist* spreeckt, *Op datse leerden, dat God de Heere* Psal. 18. 4.
de hooghste macht heeft over der menschen Coninckrijcken, Dan. 5. 21
ende geeftse wien hy wil.

Vwe Vorstelicke Genade gelieve dit, *als een woort aller*
aen-neminghe weerdich, ter herten te nemen, ende ten ghe-
 moede te voeren, om daer nae alle sijne saecken alsoo te
 richten, dat yder een mercken mochte, dat *God de Alder-*
hooghste in alle Landen, oock by uwe V. G. in de hoogste
 achtinge is. Dit, indien yet, woude de Regieringe van
 uwe V. G. in allen deele voorspoedich maken, insonder-
 heyt so de selve, uyt dit respect, na den raedt des Heeren,
 en d'exempelen van voor-gaende Godsalige Regenten,
wilde de openbare sonden, die der luyden ende Landen bederf Prov. 14.
zijn, gelijk Salomo den eerst-geboren Sone der wijsheyt on- 34.
 der de menschen kinderen getuycht, *tegens gaen ende met.*

Pro. 14. 34 zijn ooghen verdrijven; Dan soude u huys noch meer toe ne-
2 Sam. 5. 1 men, ende het huys uwer vyanden aff-nemen, Want de Heere
1 Sam. 2. wil ghewisselijck eeren, die hem eeren.

20.

Ende offchoon uwe V. G. niet alles aenstont en conde
beteren, dat verstuyct is, en wel gebetert diende, gelijk
1 Sam. 2. dan, alle het cromme niet en can gebetert, noch alle feylen getelt
werden, als Salomo segt, van wegen het contrast der men-
schen, die daer teghens strevelen; Soo is daer immers
een sake, die uwe V. G. alleene aen de handt heeft, ende
beteren can, daer van ick goet ghevonden hebbe uwe
V. G. alder-ootmoedichst te waerschouwen, vertrou-
wende dat de selve, na hare gewoonlijcke goedertieren-
teyt aen allen, sich hier over niet en sal verbelgen; Ende
is even dese saecke, Dat gheen onschuldich bloet der
menschen, (daer over de Heere, de Lief-hebber der
menschen, soo sorgvuldich is geweest, dat hy al inden
beginne, eer de Wet der thien woorden statelijcker-wijse
gegeven was, heeft gesproken, *1ck wil uwes lijfs bloet*
Gen. 9. 5. *wreecken, ende wilt wreecken van alle dieren, ende wil der*
menschen leven wreecken van een yegelijck mensche, als die
zyn broeder is,) inde Landt-palen uwer bedieninghe ver-
goten werde, sonder behoorlijcke straffe, door den
Bloet-wreecker daer over te brenghen, soo veel sulcx door
neerstich ondersoeck ende toetsicht, doenlijck is, Ende
Num. 35. *dat geen versoeninge genomen werde over de ziele des doot-*
31. *slagers, sonder diens bloet, die het vergoten heeft, want hy is*
des doots schuldich, ende moet de doot sterven, gelijk de Wet
so duydelick beveelt, Num. 35. 31. Want sulck bloet wert op
Exech. 24. *eenen blooten rot-steen vergoten, als de Propheet spreeckt,*
7. *'t welck d'aerde niet in en drinct, maer blyft geduyrichlijck*
Gen. 4. 10. *roepende om wraecke tot God inden hemel, en trect dese plage*
over het Lant, daer sulck bloet vergoten wort, dat d'aer-
Num. 35. *de niet alleene haer vermogen niet en geeft, maer oock alsoo*
33. *wert*

wert geschonden, dat het Landt overladen zijnde van het
 onschuldich bloet der menschen, 't welck door de *Bloet-
 wreecker* niet en wert gewrocken, *schijnt als een droncken*
man te twymelen, dat het niet staende can blyven, Ende ten
laesten oock wel sijne Inwoonders uyt-spouwen moet; dit dient
 dan onder andre ghebetert, ende uwe V. G. gelijk de
 selve niet alleene het hooft is vande *Chrychf-ordeninge*,
 maer oock vande *Institie* onder ons, *can op zijnen stoel*
sittende, sulck quaet verdryven met zijne ooghen, Als dan
wil oock uwe ziele dierbaer ende costelyck zijn voor Godt,
Iac uwe doot selve weert ghehouden worden voor den Hee-
re, Ende wanneer hem een mensche verheffen sal, u te ver-
volghen, ende nae u leven te staen, soo sal uwe ziele inghe-
bonden zijn in het bondelken der levendiger, daerentegens
uwer vyanden leven sal verslingert werden, als in een slingere.

Esa. 24. 29

Levi. 18.

25.

Pro. 20. 8.

Psal. 116.

15.

1 Sam. 25.

29.

Psal. 69.

23.

Ende hoe wel dit maer een faecke is onder vele, die
 wel dienen gebetert, soo is evenwel de genade des Hee-
 ren soo groot, dat dit voor sijne Majesteit *als een roock*
des liefelycken reucx soude wesen, ende hem beter behagen,
 dan het *slach-offer* van een osse die hoornen, ofte een schaep dat
clauwen heeft, indien het maer met respect tot sijne God-
 licke Majesteit en in gehoorfaemheyt van zijn gebodt,
 werde ghedaen. Wy hebben tot desen propooste een
 merckweerdighe geschiedenisse, ten tijde des Propeten
Jeremia voor-gevallan, ter wijlen de stadt *Ierusalem* van
 den *Coninck van Babel* was beleghert, dat de *Coninck*
Zedekias, die daer binnen was, met allerley swaricheden,
 jae met de vier boose plagen des Heeren beclemt, merc-
 kende, dat vele onder sijne Gheweldighe inde stadt, jae
 mogelick hy selve, teghens het uyt-gedruckte ghebodt
 des Heeren vele van hare broederen in slavernie hielden,
 boven den behoorlijcken tijdt inde Wet voor-gheschre-
 ven, nam voor het selve te beteren, ende beloot met

sijne Gheweldige een vry Iaer te laten nyt-roepen, om hare
 broederen los te laten, daer toe tredende in een Verbondt met
 den Heere, om het selve oock spoedelick te doen, deelden een
 Calf in twee stucken, ginghen tusscher beyde de deelen henen,
 met dit bescheet, dat die gene die sijn verbondt ende be-
 lofte int los laten van hare Slaven quame te verbreken,
 alsoo soude verbroken ende ghemaectt werden, als dat
 Calf, 't welck sy in twee stucken gedeelt, ende tusschen
 de deelen henen gegaen waren, gelijk dan de gelegent-
 heyt van sulcke verbonden mede bracht, dat verbondt-
 brekers in twee stucken ghedeelt, ende verbroken wer-
 den. De Heere desen haren ernst merckende, over de
 beteringe van dese eene sonde, alhoewel daer meer over-
 tredinghen des Wets onder haer waren; gelijk die gene
 die de Propheten van die tijdt wil lesen, wel can bemerc-
 ken, *Isa. 7. 18.* *tziste even wel de vlieghe aen het eynde der wate-
 ren in Egypten,* ende beweechde het herte vanden Co-
 ninck Pharaon, dat hy met een machtich leger op-quam,
Lere. 37. 5. om Ierusalem 't ontfetten, daer door den Coninck van
 Babel ghenoodtsaectt wert de belegheringhe op te bre-
 ken, ende van voor de stadt van Ierusalem op te trecken.
 Siet wat een ghenadigen seghen de Heere aen haer heeft
 bewesen, om de reformatie van eē eenich poinct, 't welk
Psal. 81. sy voornamen te doen; *16.* *Ende dese hare tijdt soude eenwich
 ghedueret hebben, indien sy niet als een valsche boghe waren
 omme gheslaghen teghens haer verbondt, soo statelijcker
 wijze ghemaectt, te doen; maer hadden in die voet-stap-
 pen voort-gegaen, om alle andere dinghen, het eene
 voor, het andere nae, te reformeren ende verbeteren,
 na alle het gansche verbondt Gods. Ende dusdanigen ge-
 nade hadde wy mede in onse dagen te verwachtē indien
 slechts de Hooge Machten onses Landis in diē selven geest
 ende voet-stappen voort-gaende, het eene voor, het an-
 dere*

dere na, nae het gantsche Verbondt Gods, oock beteren
wilde; Daer toe ick mijne knien daghelickx buyghe,
voor den Salighen ende alleen gheweldigen, voor den Coninck
der Coninghen, den Heere der Heeren, die alleene onsterffe-
lijckheyt heeft, ende woont in een licht daer niemant toe-gaen ^{1 Tim. 6.}
en can, die gheen mensche ghesien en heeft, noch oock sien can, ^{15. 16.}
dat hy dat ghenadich werck onder ons voordere, Amen.
Iae Amen: Hem sy eere ende macht in eeuwicheyt, Amen.

Vwe V. G. Ootmoedighe ende onder-
danighe Dienaer inden Heere:

Jrenew Philalethius.

Ende de loopers gingen henen met de Brieven, vande hant des Conincx Hiskia, ende sijner oversten, door gantsch Israel ende Iuda, uyt den bevele des Conincx, ende spraken: Ghy kinderen Israels, Bekeert u tot den Heere den God Abrahams, Isaacx, ende Israels: Soo sal hy hem keeren tot de overgeblevene uyt de hant des Conincx te Assur.

Ende weest niet als uwe broederen, die hen aenden Heere harer Vaderen God vergrepen, ende hy gaffe in eene verworpinghe, als ghy-lieden selfs siet.

Soo en weest niet halstarrich, als uwe broederen, maer geest uwe hant den Heere, ende dient den Heere uwen God, soo sal hem de grimmicheyt sijnes toorns van u keeren.

Want soo ghy u bekeert tot den Heere, so sullen uwe broederen barmherticheyt hebben, voor dien, diese ghevanelick houwen, want de Heere is barmhertich ende ghenadich, ende sal sijn aenghesicht niet van u keeren, soo ghy u tot hem bekeert.

Ende de loopers gingen henen, van de eene Stadt in de andere, inden lande Ephraim Manasse, ende Sebulon, maer sy belachtense ende bespottense.

Doch verootmoedichden hen sommighe van Asser, ende Manasse ende Sebulon, ende quamen te Ierusalem.

Oock quam Godes handt over Iuda, dat hy haer gaf eenereley herte te doen nae des Conincx ende der oversten ghebodt, uyt den woorde des Heeren.

De tweede Wachter,
Brenghende tijdinghe vande nacht,

dat is,

Van het overgaen vande

B A H I A.

M E T

Een heylsamen raedt daer teghen.

Theophilus.

Achter, wat tijdinge vande nacht? Wach- *Esa. 21. 11*
ter, wat tijdinge vande nacht?

Timotheus.

Wat anders/dan dat de morgenstondt *Esa. 21. 12*
comt, ende de nacht mede, want de Bahia
is in/ ende Salvador ober / gelijk de geruchten loopen.

Theophilus.

Doorwaer/dat ware/gelickmen seght/ een nieuwen
slach in een versche wonde/ die noch niet op-gedroocht/
veel min genesen is / Maer wie zoude dat gedacht heb-
ben / dat die onverwinnelijke plaetse / die niet alleene
van wegen hare ghelegentheyt / maer oock soo mach-
tigen Crijcht-macht/ als 1500. Soldaten/ 300. Boot-
gesellen / alle geresolbeerde luyden daer binnen / ende
dan noch boven dien / soo treffelijke Predicanten / die
hoor vele honderden condon strecken / ende die wy / ge-
lick vande Prophete Elias , ende Elifeus , sijnen na- *2 Con. 2.*
sate/ wert getuycht / dat sy waren de wagens ende ruy- *12.*
terie Israels , oock moghen houden / alsoo soude inge-

E

nomen

't Samen-sprake

nomen werden / wie soude dat gedacht hebben?

Timotheus.

**Vraecht ghy wie / die Godt / ende sijnen aert kende /
Amos. 4. ende weet / dat de Heere wel gewent iste treden op de
13.
Amos. 5. hoochten der aerde, als op een hoop slijcx, Ende hem te
9. verquicken met verwoestinge tegens de machtige, Soo
dat oock de verwoestinge wel comt over een vaste stadt,
ghelijck de Heere sulcx aen den moedigen Edom heeft
bewesen / vanden welcken den Propheet Obadia eens
sprack / Den hoochmoet uwes herten heeft u bedro-
ghen, terwylen ghy in steen-rotzen woont op uwe
Obad. hooghe berghen, ende spreekt in uwer herten, wie
vers. 3. wil my hier onder stooten. Daer op de Heere aldus ant-
woort, wanneer ghy al schoon inde hoochten voert, als
eenen arent, ende maeckte uwen nest tusschen de ster-
ren, soo wil ick u doch van daer, hier onder stooten,
spreekt de Heere.**

Theophilus.

**Maer Timothee, geloofst ghy alsoo terstondt alle ge-
ruchten / die onder het volck gestroyt werden:**

Timotheus.

**Ia ick doch / want men siet / datse dickwils waer zijn
ende dat de stemme des volcx / is als de stemme Gods.**

Theophilus.

**Het is nochtans tegens de leere vanden wijzen Salo-
mo, die seght / dat de onbesinnede alle dinck geloofst.
Pro. 14. Wat my aengaet / ick hebbe upt de bevindinghe van
15. verleden saken gheleert / noch de gemeene discoursen,
noch de loopende tijdingen, soo gereet geen geloobe te
geven / want wat de discoursen aen gaen / my gedenckt
seer wel / dat als de West-Indische vloete eerstmael nae de
Brasilien was vertrocken upt dese Landen / om de Bahia,
ende**

ende *Salvador* in te nemen / datmē also daer van sprack / als van een sacke / die niet seplen en conde / soo maer de blote tot daer toe conde comen ; Ende daer nae hebbe ick wederom hoozen discoureren / dat het meer dan wonder is gheweest / dat de booschreben plaetse soo slechtelijck inghenomen is / terwijlen de selve met de minste tegen-weere / soo wel conde versekert ende be- waert werden / Ende diergelijcke hebbe ick / inden doozlijt mijnes lebens / vele onderbonden / 't welck mi in desen tot opmercken heeft gebracht. Ende wat de loopende tijdinghen aen-gaet / nae dat ick hebbe ghe- merckt / datmen een Negotie ende Coop-handel daer mede begint te drijvē / dooz seker maniere van Wedden, die te Roome al ober eenighe Jaren is ghebruyckt ge- weest / ende van daer tot ons over-gebracht / daer van de Cardinael Dossat in sijne brieven / die hy als Ambassa- deur vanden Coninck van Vranckrijck Henry de vierde heeft gheschreben / dit verhaelt / dat het booschreben Wedden sulcken verwerringe verweckte binnen Roo- me, van wegen de partielschappen / die daer uyt tusschē de Françoysen ende Spaignaerden ontsonden / dat de Paus ghenootslaecht was het booschreben Wedden te verbieden / om dat hy gewaer wert / ende beboelde / dat sulcke Wedders hem laechden tot in sijn Valleys / om te weten / ende dooz-snuffelen watter om-grinck / gelijk dan onse Wedders ook beginnen te doen / dewelcke ver- latende hare Negotien ende handelingen / met de nieu- gierige Atheniers, nerghens op uyt en sijn, dan om wat A&. 17. nieuws te seggen, en te hooren, dooz-snuffelende / so veel 21. als mogelijk is / tot inde binnenste secreten bandē staet / Soo en geloobe ick boorzaen geen tijdinge meer / ende het moet oock elck Christen mensche mis hagen / dat wy

noch boven al dat quaet, dat wy dagelicx, voordē Heere doen, noch dese sonde daer by bougen / dat vele onder ons tot leugen stroepers werden / dewelcke handt-werckers der leugenen zijnde / oock de leughenen beplēde te coop dragen / om haer profijt daer mede te doen; 't welck den Heere / die een Godt der waerheyt is, ende de selve lief heeft tot in het binnenste, ten hoochsten moet misghaghen. Het was eens een goede wet by de oude Françoysen, ghelijck Iulius Cēsar verhaelt / dat niemandt onder haer mocht spreken vande saken des Landts, dan door ende inden raet, Ende bougt daer bozder by / dat indien yemant vande onderdanen eenige tijdinge vande naebuyrige landen door het geruchte of anders hadde ontfangen, dat hy gehouden was de selve aende Magistraet, ende niemandt anderste openbaren, om dat dickwils de onbedachte menschen door de gheruchten werden verschrickt, ofte in eenich schelm-stuck gedreven; de Overheyt verberght de dingen, diet hen goet dunckt, d'ander die hy noodich dunckt, openbaert hy de ghemeente. Ende dese wet ware wel noodich onder ons oock ingeboert / op dat immers die gene die het niet aen en gaet / haer niet de regieringe niet en be-
moepden / om niet te grijpen in een anders werck, ofte te lasteren 't ghene sy niet en weten, ghelijck dan dickwils tot groote cleyn-achtinghe vande Heerschappien ende Heerlijkheden gheschiet. Ende wat de teghenwoordighe tijdinghe vande Bahia aengaet / ick houde het daer booz / dat onsen bypandt sulcke geruchten wvstropst / om ons te doen vertraghen inde noodighe toerustinghe / ende alles wat tot voordeel vanden voorge-
melden handel dient / te verachten.

Timotheus.

Het

Psal. 51. 8

*De republi-
ca nisi per
consilium
loqui non
conceditur
Iul. Caesar,
lib. 6. de
belle Gal.*

1 Petr. 4.
15.
Iud. vers.
10.

van het overgaen vande Bahia.

Het conde wel zijn / ende ware te wenschen / dat het
alsoo ware / want dat en soude de saken van onsen by-
ant niet seer vromen / maer veel eer te rugge doen gaen.

Theophilus.

Wel wat bescheet is dat / soudemen dan sulcke we-
gen / tot naedeel van sinen vbandt / niet moghen ghe-
bruycken / Ende soudemen den ghenen / diemen mach
doodt-slaen / niet met leugen en moghen abuseren ?

Timotheus.

Ick soude daer aen t'wijffelen / want my dunckt
daer is wat onderschepts tusschen het eene ende het an-
dere / d'oorloghe / die Gods woordt toelaet ter noodiger
teghen-weere / ofte om sijn goet recht voor te staen / en
can sonder doodt-slaen t'welck de Heere toelaet / om de
sonden der menschen / die op sijn woort niet en passen /
daer mede te hups te soucken / ghelijck oock het rooven
ende plunderen harer goederen / ~~moet~~ geschieden; maer *moet*
leugen is een sonde / die de Heere alle tijt mishaecht / ende
noyt gheauthoriseert heeft om te ghebruycken / selfs
niet teghens sinen vbandt. Vele onder de Heydenen /
hebben hier in oock t'waricheyt gemaect ; ende daer
is noch een merckelijke reden des onderschepts / te we-
ten dese / dat pemandt / die met cracht ende cloeckmoes-
dicheyt van zinnen vbandt wert overwonnen / can mo-
gelijck hem selven eenichsins onder-werpen / den genen
vanden welcken hy / door Man-haftighe ende cloecke
daden / is overwonnen / om dat hy cloucker ende man-
haftiger is / dan hy selve ; Maer niemant en sal gewil-
lich hem sinen vbandt onder-werpen / om dat hy beter
liege can dan hy / maer veel eer hem daerom verfoeyen /
ende verachten / jae onweerdich houden / die over an-
dere heerschen souden / ghelijck Salomo seght / Dat het

Pro. 17, 7 een Vorst niet wel en staet, dat hy geerne liecht. **Maer** wy willen dit dispuyt voor de Theologanten laten / die beter moete hebben / om hier over een besluyt te maeken; **Ende** onder-en-tusschen voort-baren in ons begonnen Discours / over de ghelegentheyt vande *Bahia*. **Wy** ghedenckt seer wel / dat als men van het oprechten vande Generale West-Indische Compagnie hier te lande eerst begon te spreken / dat de clourte ende verstandichste luyden van ons Landt / dit wel voor-sagen / ja oock voor-seyden / dat wy niet den voortganck van dese sake niet wel en souden slagen, om dat wy soo doende / den Coninck van Spaingen souden grijpen aen den besten tack van sijne Croone / die hy niet alle sijn macht soude pooghen te bewaren.

Theophilus.

Dat en heeft my noyt beweecht / want ick weet / dat den Coninck van Spaingen mensche is, ende geen God, **Esa. 31, 3** ende dat sijne macht vleesch is, ende gheen gheest, **ende dat hy niet meer en vermach dan de Heere** / die sijnen adem ende al sijne weggen in sijn gewelt heeft, **hem toe-** **Dan. 5, 23** **laet; Als de Heere hem wil plaghen / soo can hy / ghe-** **lijck vanden Coninck van Egypten wert gelept / sijnen** **Ezech. 30** **arm alsoo verbreken, dat hy niet en soude connen ver-** **21.** **bonden werden, om wederom te heelen; Iae de Heere** **can dien grooten Draeck, die daer licht in sijne wateren,** **endespreect, De water-stroom is mijne, ende ick hebbe** **hem my ghemaect, een angel inde caecken legghen,** **Ezech. 29** **ende uyt sijne water-stroom trecken, met alle de visschen** **3.** **die aen sijne schubben hanghen, ende de selve uyt sijne** **wateren wech-werpen inde woestijne, om aldaer de vo-** **gelen des hemels ende de gedierte op den velde ten aese** **te werden. Ende gelijk vande Babiloniers, dat gulden** **hooft,**

Van het overgaen vande Bahia.

hoofst, die machtighe Monarchie, wert ghetuyche / dat
als de Heere het besluyp / dat aldan alle hare vaste steden
souden sijn als vyge-boomen met rijpe vygen, de welcke Nah 3. 12
wanneermense schuddet, den ghenen, die de selve eten
wil, inden mondt souden vallen; **Soo soude het oock**
met den Coninck van Spaingien connen gaen / als hem
de Heere plaghen wilde / ende sijn genade aen de blinde
Indiaenen bewijfen / want ghelijck de macht van alle
de Coningen ende vorsten der aerden / al deden de selve
alle handen te samen / ende waren op eenen hoop ghe-
taft / niet machrich en is eenen weerschijn des blicxems, Math. 24.
die vanden hemel comt, te weeren, **Soo en sijn sy oock**
niet machrich met alle haer ghewelt ende listicheyt / den
loop des Evangelii te verhinderen / als de Heere de sel-
ve wil vorderen; Soo wy dan desen aen-genamen tijt
des Heeren hebben getroffen, dat het maer en is om een-
nen cleynen tijdt te doen, dat de Heere de woeste wil-
dernisse der Indianen tot een schoon bou-velt wilt ma-
ken, ende de selve met het licht sijns aenschijns verlich-
ten; **Soo sal het met onse Toe-rustinghe op de West-**
Indien wel gaen / ende wy sullen haest gorde tijdinghe
van daer hoozen. Soo dat ick my over sulck voorstel-
als dese Weerelt-wijsemaken / niet en ontselle; Maer
dat de onse / in het upt-boeren vande voorszemde sake /
haer niet wel ende richtich en hebben ghedragen / ende
datle in plaetse van Iaphet te locken, dat hy soude co- Genes. 9.
men woonen inde hutten Sems, wiens God de Heere is, 27.
hem selve met ghewelt upt zijne wooninge hebben ge-
dreeven / spreckende / haest, buyt snellijck, sonder eens
aen de voorsz. plantinghe des Evangeliumis in goeden
ernst te dencke / t welck haer voornaemste oogh-merck
behoorde te sijn; dat maect my ten hoochsten becom-

Ezech. 11
1. 2.

Hoc illis
Curia Tem
plum. Virg.

meert. Ick binde dien aen-gaende in mijne particuliere
Memozien/ ontrent dien tijt ghehouden/ een sake aen-
geteekent/ die my denct dat hier wel te passe sal comen/
Ende is dese / dat de Propheet Ezechiël siende, by een
vergadert inden tempel vijf-en-twintich mannen, om te
beraet-slaghen wat sy doen souden tot af-weeringhe van-
den vyandt, die sijn aenghesicht begonst te stellen om
teghens Ierusalem te comen, Ende dat de voor-gemelde
mannen hadden besloten, alle de huysen rontsom Ieru-
salem af te brecken, ende geene toelaten te bouwen, om
den vyandt alle ghemack te benemen, van daer ontrent
te comen legeren, op datse niet als in een siedenden pot,
binnen Ierusalem souden besloten werden, ghetuycht
van dese mannen/ datse onsalige ghedachten ende scha-
delijcke raedt-slaghen hadden, al hoe wel de sake/ die sy
voor hadden/wettelijck was/ ende oock inden Tempel
selve/ al waer sy/ naer de wijsen onder de oude gebuyc-
kelijck/ om van gewichtighe saken te handelen/ waren
vergadert/ was besloten/ om datse onbekeerde luyden
siende/ het voer-naemste vergaten / t welck was hare
sonden te laten / ende haer van herten tot den Heere te
bekeeren. Alsoo dachte ick mede soude het ons wel mo-
gen gaen/ ten aenliene vande West-Indische Compagnie,
die andersins in haer selven goet ehde loffelijck is / dat
de Heere daer ober soude moghen uytsprecken/ dese
mannen hebben onsalighe ghedachten ende schadelijcke
raedt-slagen, Indien sy het rechte eynde t welck is de
voort-breydinghe des Evangeliums/ comen te missen.
Dese bedenckinge hebbe ick doemaels gehad/ t welck
my alle tijt seer heeft becommert ghehouden / over de
ghelegenheyt vande West-Indische Compagnie. Ende
dan isser noch een ander stuck/ dat den gheheelen staet
onles

van het overgaen vande Bahia.

onſes Landts aengaet/ t welck my ſteets te binnen comt/
ende en laet my niet ruſten / Iae het is in mijn herte als een Ier. 20. 9.
bernende vier, dat ick het niet lijden en can, noch verber-
gen, ſedert dat ick daer over in ernſtige bedenckinge ben
gecomen; Ende ick achte oock/ dat het/ het eenich point
is dat alle ſwaricheden/ als niet waghen-zeelen/ over ons
treckt/ ende over ons trecken ſal / tot dat daer op ghelet
werde.

Timotheus.

Wel/ wat is doch dat?

Theophilus.

Het ware ſoo ghereet voor een ſlecht man / als ick ben/
niet te ſegghen / evenwel / mijn herte wil my in mijnen
lijve verbreken, alle mijne beenderen beven my als een Ier. 23. 9.
droncken man, die van wijne tuymelt voor den Heere,
ende voor ſijnen heyligen woorde; ende daerom moet ick
het uyt- bobbelen ende en cant niet in-houden. Ende is
dit/ dat de de voornemelicke Machten onſes Lants op den
vij. Februarij 1623. voor God ende de menſchen/ in een
openbare uyt- ſchrijvinge van eenen Algemeenen Vasten
biddach doemaels ghehouden/ over het gantsche Landt/
hebben bekent/ Dat ſy bemerckten, dat des Almachtigen
Gods toorn teghens deſe Landen was aen- gheſteken, ende
al noch aen- gheſteken bleef, over de groote overdadighe
ſonden, die by de Inghesetenen des Landts, ſonder God-
vreeſentheyt, als of ſonde geen ſonde en ware, begaen wer-
den; Ghelijck de voor- ghemelde Wt- ſchrijvinghe geno-
tuleert ſtaet van woorde te woorde / in het Hiſtoris ver-
hael van Nicolaes a Waffenaer over de voor- ghemelde
Maent Februarij 1623. fol. 109, Ende dat by de ſelve tot
noch toe niet een point van Reformatie / aen- gaende de
ſaken des Landts int gemeen / ofte de gelegentheyt van
de particuliere Inghesetenen van dien/ int byſonder/ ſelfs

Het vierde
deel f. 109

niet van eenighe grobe Landt-verderffelijke sonden/ die
 blypten alle dispuuten staen / dat onder ons omme-gaen/
 is booz-genomen ; niet tegen-staende dat de swaricheden
 van het Landt/sedert die tijdt/ veel hooger zijn geresen/
 ende noch alle daghe hooger comen te gaen. Dit becom-
 mert my ten hooghsten / ende maectt my duchtich / dat
 wel swaerder oordeelen over ons hoeft soudē moghen
 hanghen / ende dat onser plage noch geen eynde en is , die
 Mich. 1. 9 tot in Iuda gecomen is, ende tot aen de poorten Ieruselems
 reycket. Insonderheyt als ick daer by bemercke / dat de
 tegenwoordige Coninck van Spaingen, onsen Erf-vpant/
 daer tegens wy als om leven/ende doodt steets hebben te
 bechten / eben inde selve tijdt/ te weten / op den 10. Febru-
 arij 1623. dat is / twee daghen daer nae / gelijke bedenc-
 kinge in sijnen Raedt op-genomen hebbende/ aengaende
 de gheleghentheyt van sijne Rijcken / Ende vermerckt/
 dat de Goddelicke Majesteit tegens de selve gheoffenceert
 zijnde , ter straffe verweert wert , gelijk onse Overheden
 mede hebben bemerckt / Daer over bestaen heeft te doen
 merckelike reformatie in alle sijne Rijckē/ by eē seer wijt-
 loopich Placcaet daer over uptgegeven ; en onder andere
 oock dadelijk af-geschaft / d'openbare Bordeelen, die hy
 tot die tijdt toe om staets redenen geauthoriseert ende toe-
 gelaten hadde. Wie dit met nuchtere sinnen bemerken-
 de/ ende wetende dat een yegelijcx wegen zijn stracx voor
 dē Heere, en dat hy meet alle onse gangen, sal niet becom-
 mert sitten / over dien dat de voornemelicke Machten on-
 ses Lants, die haer noch roemen der Reformatie, na so een
 openbare Schult-bekentenisse/hier in tot noch toe te cort
 zijn gebleven/en sulcken voort-ganck int reformeren van
 eenige abusen / noch niet en hebben ghemaectt ; Daer
 nochtans de Heere so goeden aen-lepdinge daer toe hadde
 ge-

Wassenaer
 int sesste
 deel foilo.
 205.

Van het overgaen vande Bahia.

ghegeven/ midts dat hy sulck goet booz-nemen / als onse
 hooge Machten in het upt-schrijven bandē boozgemelden
 Vasten-biddachscheenen te hebben / terstont also begena-
 dicht heeft/ dat op die selve tijt/ dat is/ eenige dagen nae de
 booz-gemelde upt-schrijvinge/ so een schadelicke en Lant-
 verderffelijcke Conspiratie tegens den Staet des Lants/
 ende het leven vanden Wijt-beroemden Vorst Maurits
 Prince van Oraengien, H. L. M. booz-ghenomen / aen
 't licht gebracht en ontdeckt hadde ; als of de Heere door
 dese groote genade/alleene op soo een goede schult-beken-
 tenisse gedaen / haer hadde willen aenlocken / om in goe-
 den ernst nabolgens de boozgemelde Belydenisse/ d'over-
 dadige sonden / daer van het Landt over-loopt/ te refoz-
 mieren ende beteren. Ghewisselijck de Heere merckt het, Mal. 3. 16
 ende hoort het, ende daer is een ghedenckcedel voor hem
 geschreven, daer door gesien sal werden, wat voor een on-
 derscheyt daer sy tusschen den Rechtveerdigen ende God-
 loosen, tusschen dien die God dient, ende die hem niet en
 dient, Gal. 6. 7 Mal. 3. 16. 18. want gelijk den Apostel segt / Godt
 en wordt niet bespot. Ende of wy onbedachte menschen
 het ghepasseerde vergeten / soo staet het even-wel/ als met Iob 19. 24
 een Yseren greffie op het loodt voor den Heere veel clær- Ier. 17. 1.
 der geschreven; dan bepde het booz-ghemelde in het Hi-
 storis verhael van Wassenaeer is te speuren. Ick en twijf-
 fele niet/ indien den H. Gheest / ofte Hannen met Godts
 geest begaeft / gelijk die zijn geweest / die ons de Godde-
 lijcke schriften naegelaten hebben/ de geschiedenissen van
 dese tijden souden bestaen te schrijven/ het soude Notanter
 aengewesen werden/ dat om dier oorsake wille/ onse saken
 sedert die tijdt alsoo zijn geaerfelt ende te rugge gelooopen.
 Men soude dit spreek-woordt over ons op-nemen / ende
 seggen met den Heydensche Poëet Virgilius.

Virgil. 2.
Aen.

Ex illo fluere, & retro collapsa referri
Res Danaum, fractæ vires, averſa Dei mens.

Dat is /

Sedert / ende van die tijdt aen
Sijn gheheel te rugg' ghegaen/
Alle de saken van het Landt/
Ende verloopen voor de handt/
Sedert is hy nae versmacht/
Ende ghebroken onse cracht/
Sedert is des Heeren hert
Van ons af ghekeert met smert.

Timotheus.

Dat wy om onser sonden wille ghestraft werden/
ende met namen over dien schoonen schijn der Godſa-
licheyt / die wy ghemaect hebben / daer op doch niet ge-
volcht is / dat gheloove ick seer wel / want wy hebben
voor onse oogen ghesien / hoe beswaerlijk de Heere / sedert
die tijt met ons heeft ghehandelt / ende wat een hart wesen
hy ons heeft ghetoont, mits alle sijne vier boose plaghen
over ons bewegende; want hy niet alleene de oorloghe,
(die ons voor desen als een spel was / midts dat wy inde
selve / tot verbasinghe ende verwonderinge vande gant-
sche weerelt / zijn geſegent ende ghewassen in macht ende
rijckdom / ghelijck seker ſeltsaem dier Pijrausta genaemt/
daer van de Naturaliſten ſchrijven / dat het midden in
het vier leeft ende wel ghediet) nu verſchrickelijck begint
te maecten / ons beclommende beyde te watere / ende te
lande / Eenſ-deels door viſſchers, die ons ter zee, anders-
deels door jagers, die ons te lande benauwen, jae onse lant-
palen aſſchroten, ghelijck wert ghetuycht / dat de Heere
aen Iſrael dede / als hy des onfermens moede wert over
haer, maer heeft oock de diere tijt geropen over het landt,
die

Pſal. 60. 6

Plinius lib.

81. 6. 36.

Ier. 16. 6.

2 Con. 10

31.

Ier. 15. 6.

van het overgaen vande Bahia.

die door de neerloofheyt te meer wert gheboelt / ende daer Psal. 105.
nae in plaetse van wilde dieren / de wateren , dat groufaem 9.
endewilt Element , teghens ons beweecht / oplofende
hare windelen daer in sy , door de Goddelijcke voorsienic-
heyt ende macht, als een woest kint ingewonden lagen, om Iob. 38.9
het al te versuppen ; Ende dan noch ten lesten het vier der
Pestilentie onder ons aenghesteken / daer door vele vette
sijn uytghedroocht ende als stoppelen verteert, Ende noch Esa. 10. 16
terwijl en wy ons niet en bekeeren tot dien , die ons slaet,
soo en laet sijnen toorn niet af , sijn handt blijft noch uyt- Esa. 9. 16.
ghestreckt , want het Godloose wesen daer teghens aen-
gaet , ende brandt als in dicken woude , ende geeft grooten
roock, Dit is sedert de voorsz. gemelde uyt- schrijvinghe ge-
schiet / ende het staet daer alsoo noch onder ons. Hier van
heeft oock een Godsalich man al over eenighe Jaren / doe Enbul cap.
de swaricheden noch soo hooghe niet en ginghen / onsent 8 fol. 21.
halve gheclaecht / aldus schrijvende : Wat heeftmen doch
beneersticht te beteren , dewijle wy dese merckelijcke tee-
kenen des toorns Gods tegens ons zijn ghewaer geworden,
is daer wel een abuys gereformiert op occasie van dien ; ja
heeftmen hier aen wel eens gepeynst? het schijnt wel neen,
dewijle het onder ons noch al gaet, gelijk te voren, Heeft-
men voor desen af-godische Feesten van Kerck-missen, en
Vastel-avonden onder-houden ende gheviert, men viertse
noch, Heeftmen voor desen den Rust-dach des Heeren ge-
profaneert ende gheschonden op het aldergroffte, het ghe-
schiet noch, Heeftmen voor desen prachtich, over-dadich,
ende onbeschaemt gheweest in allerley vleeschelicke Wel-
lusticheyt, men is het noch ; In een woordt, het is een sel-
same plaetse , daer op occasie van dese swaricheden yet wat
ongefchiets, hoe blijckelick het ook sy, gereformiert ofte
ghebetert is. Aldus claecht de voorsz. noemde Man Gods/
over

201. 1247
202. 1248
203. 1249
204. 1250
205. 1251
206. 1252
207. 1253
208. 1254
209. 1255
210. 1256
211. 1257
212. 1258
213. 1259
214. 1260
215. 1261
216. 1262
217. 1263
218. 1264
219. 1265
220. 1266
221. 1267
222. 1268
223. 1269
224. 1270
225. 1271
226. 1272
227. 1273
228. 1274
229. 1275
230. 1276
231. 1277
232. 1278
233. 1279
234. 1280
235. 1281
236. 1282
237. 1283
238. 1284
239. 1285
240. 1286
241. 1287
242. 1288
243. 1289
244. 1290
245. 1291
246. 1292
247. 1293
248. 1294
249. 1295
250. 1296
251. 1297
252. 1298
253. 1299
254. 1300
255. 1301
256. 1302
257. 1303
258. 1304
259. 1305
260. 1306
261. 1307
262. 1308
263. 1309
264. 1310
265. 1311
266. 1312
267. 1313
268. 1314
269. 1315
270. 1316
271. 1317
272. 1318
273. 1319
274. 1320
275. 1321
276. 1322
277. 1323
278. 1324
279. 1325
280. 1326
281. 1327
282. 1328
283. 1329
284. 1330
285. 1331
286. 1332
287. 1333
288. 1334
289. 1335
290. 1336
291. 1337
292. 1338
293. 1339
294. 1340
295. 1341
296. 1342
297. 1343
298. 1344
299. 1345
300. 1346
301. 1347
302. 1348
303. 1349
304. 1350
305. 1351
306. 1352
307. 1353
308. 1354
309. 1355
310. 1356
311. 1357
312. 1358
313. 1359
314. 1360
315. 1361
316. 1362
317. 1363
318. 1364
319. 1365
320. 1366
321. 1367
322. 1368
323. 1369
324. 1370
325. 1371
326. 1372
327. 1373
328. 1374
329. 1375
330. 1376
331. 1377
332. 1378
333. 1379
334. 1380
335. 1381
336. 1382
337. 1383
338. 1384
339. 1385
340. 1386
341. 1387
342. 1388
343. 1389
344. 1390
345. 1391
346. 1392
347. 1393
348. 1394
349. 1395
350. 1396
351. 1397
352. 1398
353. 1399
354. 1400
355. 1401
356. 1402
357. 1403
358. 1404
359. 1405
360. 1406
361. 1407
362. 1408
363. 1409
364. 1410
365. 1411
366. 1412
367. 1413
368. 1414
369. 1415
370. 1416
371. 1417
372. 1418
373. 1419
374. 1420
375. 1421
376. 1422
377. 1423
378. 1424
379. 1425
380. 1426
381. 1427
382. 1428
383. 1429
384. 1430
385. 1431
386. 1432
387. 1433
388. 1434
389. 1435
390. 1436
391. 1437
392. 1438
393. 1439
394. 1440
395. 1441
396. 1442
397. 1443
398. 1444
399. 1445
400. 1446
401. 1447
402. 1448
403. 1449
404. 1450
405. 1451
406. 1452
407. 1453
408. 1454
409. 1455
410. 1456
411. 1457
412. 1458
413. 1459
414. 1460
415. 1461
416. 1462
417. 1463
418. 1464
419. 1465
420. 1466
421. 1467
422. 1468
423. 1469
424. 1470
425. 1471
426. 1472
427. 1473
428. 1474
429. 1475
430. 1476
431. 1477
432. 1478
433. 1479
434. 1480
435. 1481
436. 1482
437. 1483
438. 1484
439. 1485
440. 1486
441. 1487
442. 1488
443. 1489
444. 1490
445. 1491
446. 1492
447. 1493
448. 1494
449. 1495
450. 1496
451. 1497
452. 1498
453. 1499
454. 1500
455. 1501
456. 1502
457. 1503
458. 1504
459. 1505
460. 1506
461. 1507
462. 1508
463. 1509
464. 1510
465. 1511
466. 1512
467. 1513
468. 1514
469. 1515
470. 1516
471. 1517
472. 1518
473. 1519
474. 1520
475. 1521
476. 1522
477. 1523
478. 1524
479. 1525
480. 1526
481. 1527
482. 1528
483. 1529
484. 1530
485. 1531
486. 1532
487. 1533
488. 1534
489. 1535
490. 1536
491. 1537
492. 1538
493. 1539
494. 1540
495. 1541
496. 1542
497. 1543
498. 1544
499. 1545
500. 1546
501. 1547
502. 1548
503. 1549
504. 1550
505. 1551
506. 1552
507. 1553
508. 1554
509. 1555
510. 1556
511. 1557
512. 1558
513. 1559
514. 1560
515. 1561
516. 1562
517. 1563
518. 1564
519. 1565
520. 1566
521. 1567
522. 1568
523. 1569
524. 1570
525. 1571
526. 1572
527. 1573
528. 1574
529. 1575
530. 1576
531. 1577
532. 1578
533. 1579
534. 1580
535. 1581
536. 1582
537. 1583
538. 1584
539. 1585
540. 1586
541. 1587
542. 1588
543. 1589
544. 1590
545. 1591
546. 1592
547. 1593
548. 1594
549. 1595
550. 1596
551. 1597
552. 1598
553. 1599
554. 1600
555. 1601
556. 1602
557. 1603
558. 1604
559. 1605
560. 1606
561. 1607
562. 1608
563. 1609
564. 1610
565. 1611
566. 1612
567. 1613
568. 1614
569. 1615
570. 1616
571. 1617
572. 1618
573. 1619
574. 1620
575. 1621
576. 1622
577. 1623
578. 1624
579. 1625
580. 1626
581. 1627
582. 1628
583. 1629
584. 1630
585. 1631
586. 1632
587. 1633
588. 1634
589. 1635
590. 1636
591. 1637
592. 1638
593. 1639
594. 1640
595. 1641
596. 1642
597. 1643
598. 1644
599. 1645
600. 1646
601. 1647
602. 1648
603. 1649
604. 1650
605. 1651
606. 1652
607. 1653
608. 1654
609. 1655
610. 1656
611. 1657
612. 1658
613. 1659
614. 1660
615. 1661
616. 1662
617. 1663
618. 1664
619. 1665
620. 1666
621. 1667
622. 1668
623. 1669
624. 1670
625. 1671
626. 1672
627. 1673
628. 1674
629. 1675
630. 1676
631. 1677
632. 1678
633. 1679
634. 1680
635. 1681
636. 1682
637. 1683
638. 1684
639. 1685
640. 1686
641. 1687
642. 1688
643. 1689
644. 1690
645. 1691
646. 1692
647. 1693
648. 1694
649. 1695
650. 1696
651. 1697
652. 1698
653. 1699
654. 1700
655. 1701
656. 1702
657. 1703
658. 1704
659. 1705
660. 1706
661. 1707
662. 1708
663. 1709
664. 1710
665. 1711
666. 1712
667. 1713
668. 1714
669. 1715
670. 1716
671. 1717
672. 1718
673. 1719
674. 1720
675. 1721
676. 1722
677. 1723
678. 1724
679. 1725
680. 1726
681. 1727
682. 1728
683. 1729
684. 1730
685. 1731
686. 1732
687. 1733
688. 1734
689. 1735
690. 1736
691. 1737
692. 1738
693. 1739
694. 1740
695. 1741
696. 1742
697. 1743
698. 1744
699. 1745
700. 1746
701. 1747
702. 1748
703. 1749
704. 1750
705. 1751
706. 1752
707. 1753
708. 1754
709. 1755
710. 1756
711. 1757
712. 1758
713. 1759
714. 1760
715. 1761
716. 1762
717. 1763
718. 1764
719. 1765
720. 1766
721. 1767
722. 1768
723. 1769
724. 1770
725. 1771
726. 1772
727. 1773
728. 1774
729. 1775
730. 1776
731. 1777
732. 1778
733. 1779
734. 1780
735. 1781
736. 1782
737. 1783
738. 1784
739. 1785
740. 1786
741. 1787
742. 1788
743. 1789
744. 1790
745. 1791
746. 1792
747. 1793
748. 1794
749. 1795
750. 1796
751. 1797
752. 1798
753. 1799
754. 1800
755. 1801
756. 1802
757. 1803
758. 1804
759. 1805
760. 1806
761. 1807
762. 1808
763. 1809
764. 1810
765. 1811
766. 1812
767. 1813
768. 1814
769. 1815
770. 1816
771. 1817
772. 1818
773. 1819
774. 1820
775. 1821
776. 1822
777. 1823
778. 1824
779. 1825
780. 1826
781. 1827
782. 1828
783. 1829
784. 1830
785. 1831
786. 1832
787. 1833
788. 1834
789. 1835
790. 1836
791. 1837
792. 1838
793. 1839
794. 1840
795. 1841
796. 1842
797. 1843
798. 1844
799. 1845
800. 1846
801. 1847
802. 1848
803. 1849
804. 1850
805. 1851
806. 1852
807. 1853
808. 1854
809. 1855
810. 1856
811. 1857
812. 1858
813. 1859
814. 1860
815. 1861
816. 1862
817. 1863
818. 1864
819. 1865
820. 1866
821. 1867
822. 1868
823. 1869
824. 1870
825. 1871
826. 1872
827. 1873
828. 1874
829. 1875
830. 1876
831. 1877
832. 1878
833. 1879
834. 1880
835. 1881
836. 1882
837. 1883
838. 1884
839. 1885
840. 1886
841. 1887
842. 1888
843. 1889
844. 1890
845. 1891
846. 1892
847. 1893
848. 1894
849. 1895
850. 1896
851. 1897
852. 1898
853. 1899
854. 1900
855. 1901
856. 1902
857. 1903
858. 1904
859. 1905
860. 1906
861. 1907
862. 1908
863. 1909
864. 1910
865. 1911
866. 1912
867. 1913
868. 1914
869. 1915
870. 1916
871. 1917
872. 1918
873. 1919
874. 1920
875. 1921
876. 1922
877. 1923
878. 1924
879. 1925
880. 1926
881. 1927
882. 1928
883. 1929
884. 1930
885. 1931
886. 1932
887. 1933
888. 1934
889. 1935
890. 1936
891. 1937
892. 1938
893. 1939
894. 1940
895. 1941
896. 1942
897. 1943
898. 1944
899. 1945
900. 1946
901. 1947
902. 1948
903. 1949
904. 1950
905. 1951
906. 1952
907. 1953
908. 1954
909. 1955
910. 1956
911. 1957
912. 1958
913. 1959
914. 1960
915. 1961
916. 1962
917. 1963
918. 1964
919. 1965
920. 1966
921. 1967
922. 1968
923. 1969
924. 1970
925. 1971
926. 1972
927. 1973
928. 1974
929. 1975
930. 1976
931. 1977
932. 1978
933. 1979
934. 1980
935. 1981
936. 1982
937. 1983
938. 1984
939. 1985
940. 1986
941. 1987
942. 1988
943. 1989
944. 1990
945. 1991
946. 1992
947. 1993
948. 1994
949. 1995
950. 1996
951. 1997
952. 1998
953. 1999
954. 2000
955. 2001
956. 2002
957. 2003
958. 2004
959. 2005
960. 2006
961. 2007
962. 2008
963. 2009
964. 2010
965. 2011
966. 2012
967. 2013
968. 2014
969. 2015
970. 2016
971. 2017
972. 2018
973. 2019
974. 2020
975. 2021
976. 2022
977. 2023
978. 2024
979. 2025
980. 2026
981. 2027
982. 2028
983. 2029
984. 2030
985. 2031
986. 2032
987. 2033
988. 2034
989. 2035
990. 2036
991. 2037
992. 2038
993. 2039
994. 2040
995. 2041
996. 2042
997. 2043
998. 2044
999. 2045
1000. 2046
1001. 2047
1002. 2048
1003. 2049
1004. 2050
1005. 2051
1006. 2052
1007. 2053
1008. 2054
1009. 2055
1010. 2056
1011. 2057
1012. 2058
1013. 2059
1014. 2060
1015. 2061
1016. 2062
1017. 2063
1018. 2064
1019. 2065
1020. 2066
1021. 2067
1022. 2068
1023. 2069
1024. 2070
1025. 2071
1026. 2072
1027. 2073
1028. 2074
1029. 2075
1030. 2076
1031. 2077
1032. 2078
1033. 2079
1034. 2080
1035. 2081
1036. 2082
1037. 2083
1038. 2084
1039. 2085
1040. 2086
1041. 2087
1042. 2088
1043. 2089
1044. 2090
1045. 2091
1046. 2092
1047. 2093
1048. 2094
1049. 2095
1050. 2096
1051. 2097
1052. 2098
1053. 2099
1054. 2100
1055. 2101
1056. 2102
1057. 2103
1058. 2104
1059. 2105
1060. 2106
1061. 2107
1062. 2108
1063. 2109
1064. 2110
1065. 2111
1066. 2112
1067. 2113
1068. 2114
1069. 2115
1070. 2116
1071. 2117
1072. 2118
1073. 2119
1074. 2120
1075. 2121
1076. 2122
1077. 2123
1078. 2124
1079. 2125
1080. 2126
1081. 2127
1082. 2128
1083. 2129
1084. 2130
1085. 2131
1086. 2132
1087. 2133
1088. 2134
1089. 2135
1090. 2136
1091. 2137
1092. 2138
1093. 2139
1094. 2140
1095. 2141
1096. 2142
1097. 2143
1098. 2144
1099. 2145
1100. 2146
1101. 2147
1102. 2148
1103. 2149
1104. 2150
1105. 2151
1106. 2152
1107. 2153
1108. 2154
1109. 2155
1110. 2156
1111. 2157
1112. 2158
1113. 2159
1114. 2160
1115. 2161
1116. 2162
1117. 2163
1118. 2164
1119. 2165
1120. 2166
1121. 2167
1122. 2168
1123. 2169
1124. 2170
1125. 2171
1126. 2172
1127. 2173
1128. 2174
1129. 2175
1130. 2176
1131. 2177
1132. 2178
1133. 2179
1134. 2180
1135. 2181
1136. 2182
1137. 2183
1138. 2184
1139. 2185
1140. 2186
1141. 2187
1142. 2188
1143. 2189
1144. 2190
1145. 2191
1146. 2192
1147. 2193
1148. 2194
1149. 2195
1150. 2196
1151. 2197
1152. 2198
1153. 2199
1154. 2200
1155. 2201
1156. 2202
1157. 2203
1158. 2204
1159. 2205
1160. 2206
1161. 2207
1162. 2208
1163. 2209
1164. 2210
1165. 2211
1166. 2212
1167. 2213
1168. 2214
1169. 2215
1170. 2216
1171. 2217
1172. 2218
1173. 2219
1174. 2220
1175. 2221
1176. 2222
1177. 2223
1178. 2224
1179. 2225
1180. 2226
1181. 2227
1182. 2228
1183. 2229
1184. 2230
1185. 2231
1186. 2232
1187. 2233
1188. 2234
1189. 2235
1190. 2236
1191. 2237
1192. 2238
1193. 2239
1194. 2240
1195. 2241
1196. 2242
1197. 2243
1198. 2244
1199. 2245
1200. 2246
1201. 2247
1202. 2248
1203. 2249
1204. 2250
1205. 2251
1206. 2252
1207. 2253
1208. 2254
1209. 2255
1210. 2256
1211. 2257
1212. 2258
1213. 2259
1214. 2260
1215. 2261
1216. 2262
1217. 2263
1218. 2264
1219. 2265
1220. 2266
1221. 2267
1222. 2268
1223. 2269
1224. 2270
1225. 2271
1226. 2272
1227. 2273
1228. 2274
1229. 2275
1230. 2276
1231. 2277
1232. 2278
1233. 2279
1234. 2280
1235. 2281
1236. 2282
1237. 2283
1238. 2284
1239. 2285
1240. 2286
1241. 2287
1242. 2288
1243. 2289
1244. 2290
1245. 2291
1246. 2292
1247. 2293
1248. 2294
1249. 2295
1250. 2296
1251. 2297
1252. 2298
1253. 2299
1254. 2300
1255. 2301
1256. 2302
1257. 2303
1258. 2304
1259. 2305
1260. 2306
1261. 2307
1262. 2308
1263. 2309
1264. 2310
1265. 2311
1266. 2312
1267. 2313
1268. 2314
1269. 2315
1270. 2316
1271. 2317
1272. 2318
1273. 2319
1274. 2320
1275. 2321
1276. 2322
1277. 2323
1278. 2324
1279. 2325
1280. 2326
1281. 2327
1282. 2328
1283. 2329
1284. 2330
1285. 2331
1286. 2332
1287. 2333
1288. 2334
1289. 2335
1290. 2336
1291. 2337
1292. 2338
1293. 2339

van het overgaen vande Bahia.

De Heere weet het, ende het gansche Israel wete het oock Act. 2. 36
 nu sekerlijck, dat sulcx my noyt inden sin is ghecomen/
 alhoewel ick seer daer ober verdacht ben gemaectt / want
 het so verre van daer is / dat ick de voorszghemelde luyden
 uytten Lande soude willen verdriven hebben / dat ick oorz-
 deele / dat de selve nergheens beter en sijn / dan onder ons/
 om te rechte ghebracht te werden / indien wy soo-danige
 waren als wy belijden / ende onsen roem mede brenghet / te
 weten goede ghereformeerde Chyristenen / Ende daerom
 sie ick de voorszghemelde luyde doorzgaens met een betweecht
 herte aen / ende bedroube my ober hare vergrippinghe in
 het stuck der leere / die ick mercke dat grootelijcx ghestijft
 werden in hare d'walinghen / door den onstichtelijken
 wandel van die ghene die haer der reformatie beroemen/
 Jae ick houde het daer voor / dat soude de Heere hem eens Iob. 38. 1
 verthoonen in een onweder, als hy ten tijde Iobs dede, om
 der sware disputen / die in ons Landt zijn / een eynde te
 maken / dat sijnen toorn soude vergrimmen ober die gene Iob. 42. 7
 die haer Gereformeerde heeten / ende niet en zijn, die haer
 beroemen van Gode, als die zijne Wet weten, ende inde Rom 2. 17
 Wet gheleert zijn, hebbende de wetenschap ende de waer-
 heyt, ende willen doch beswaerlijck inde vorme van dien Rom 6. 17
 overgoten werden, om van ghedaente te veranderen, ende
 de selve leere gelijk-formich te werden. **Dat zijn de luy-**
den / mijns oorzeels / die ons het al bederven / de welcke
 haer roemende uyt de heylighe stadt te zijn, pochende op Esa. 48. 1.
 den God Israels, gedencken doch des Gods Israels niet, noch 2.
 inder waerheyt noch in gerechticheyt. **Ende ten aenliene**
van dese hebbe ick gesept / dat het Israel Gods alleene moet
 woonen, te weten / afgescheyden van sulcke vleeschelijcke Iud. vers 19.
 menschen, die geen geest hebben, daer van de gemeente
 Gods in dese onse dagen crielt / ende maer al te vol is / mits

- 2. c. 5A** datmen sonder onderschept ende onder-soeck tot de Ghe-
meente Godts toe-laet vreemde luyden, eens onbesneden
Ezech. 44 herte, ende eens onbesneden vleesch, alle die slechts be-
7. geeren / ende datmen tot de selve in-gaet, als tot eene on-
Ezech. 23 tuchtighe vrouwe, als men eertijds tot *Ahala* ende *Ahaliba*
44. placht te doen. **Soo dat het gheenins dat is daer mijn**
ooge op loopt/ dat het Landt soude ontbloot werden van
zijne Ingelietenen/ die ick wensche dat soo vele waren/ als
des zants aendē oever der zee/ ofte des gras op den velde;
want wy beleben teghenwoozdich sulcke tijden/ terwijken
Esa. 13. 12 wy den eenen voet inde Oost, en d'andere voet inde West-
Indien hebben geset, dat een Man dierbaerder is dan gout,
ende een mensche costelijker dan vele stucken gouts uyt
Ophier. **Maer dit is het dat ick voor hebbe/ Het wijff de**
Zach. 5. 9 godloofheyt, met alle hare t'samen-coppelinghe der ongherech-
Act. 8. 23 ticheyt, in een coorne mate toe-geftolpt ten Lande he-
nen uyt, immers uyt Gods huys, ende uyt het Heylichdom
des Heeren te latē voeren, **want dese berocken ons aller-**
lep swaricheyt/ gelijk Salomo segt/ dat de sonde is der Lan-
Prov. 14. **den, en luyden bederf. Ick lese dagelick de Prophetische**
34. **schriften/ ende hooze de selve oock weeckelick uyt-leggen/**
1. 2. 3 **wanneer ick nu de selve berghelijke met de gelegentheyt**
van onse tijden / soo bevinde ick daer in / dat vast alle de
sonden/ die de Propheten oyt gestraft hebben/ ende daer-
om si voorsept hebben/ dat eerst de plagen Gods/ en daer
nae oock den Totalen onder-ganck over het oude volck
1. 2. 3 **van Israel soude comen/ so dat Sion verploeghet, ende Ieru-**
Mich. 3. **salem ten steen-hoope, ende dē bergh des Tempels tot een**
wilde hoochte soude werden, onder ons handt-grijpelijk
te vinden zijn. De Propheet Hoseas, een hart bode, voor
1. 2. 3 **Israel, wiens voeten niet en quamen over de berghen om**
Nah. 1. 15 **vrede te vercondighen, ende te segghen, Houdt uwe vier-**
daghen

van het overgaen vande Bahia.

daghen Israel ende betaelt uwe beloften, **maer om den onderganck van de thien stammen Israels te bootschappen/ bint de redē van sijne harde bootschappe inde menichte en grouwelijckheyt van hare sonden / die hy dan vele optelt/** als onkennisse Gods, Ontrouwe, Meyneedicheyt, Leugen, Moorderie, Dieverie, Overspel, ende inde Priesters selve onwetentheyt ende onghevoelen vande Goddelijcke Wet, ende groot misbruyck van haer Eerweerdich ampt, Giericheyt, Hoererie, ende Dronckenschap, **Een alle de selve die onder ons omme-gaen/en te binden zijn/ behalven dat wy geen Afgoden-dienaers en zijn; in welckers stede vele van ons zijn moetwillige/ ongehoorzame / en wederspannige luyden tegens het woordt Gods / Daer op dat past/** 'tgene Samuel tot Saul seyde/**die ooc geen afgoden-dienaer was/ende nochtans verworpen/** Weder-spannicheyt is afgoderie ende afgoden-dienst, 1 Sam. 15. 23. Ende d'afvallige Israel is vroom tegens de verstocte Iuda. **Jae laet ons onse Moeder / de Jootsche kercke selve vrighen / naer haeren Schept-brief / om in te sien de redenen / waerom de Heere haer heeft verlaten/ wy sullen aldaer** met groote letteren, die vanden voor-by loopenden man wel connen ghelesen worden, **binden gheschreven :** Ghy zijt om uwer sonden wille vercocht, Ende uwe Moeder is om harer overtredinge wille verlaten, Quam ick, daer en was niemant, Riep ick, niemant en antwoorde my. Uwe ondeuchden scheyden u ende uwen God van malcanderen, en uwe sonden verbergē sijn aengesicht van u-lieden, dat ghy niet verhoort en wert. **Ende dan dencke ick by mijn selve / Is die vaste Staet Israels,** die de hant Gods selve, ten Conincklijcken huysē, door sijne groote macht, voor d'oogen vande gantsche werelt, tot prijs ende bewijs van sijner heerlicheyt, op de bergen soo vast hadde geplant, die oock rontsom met bergen

Hof. 4. 4.

Ier. 3. 11.

Hab. 2. 2.

Esa. 50. 1.

Esa. 59. 2.

t' Samen-sprake

- Pfal. 115** was beset, ende de Heere rontsom haer, als eenen vierigen
2. muyr, is de selve door de sonde t'onder-gegaen / die so vast
Zach. 24. gheset was; wat wilt het dan van onsen Staet werden/
 die op de losse wateren geboudt is / ende alleene de vertic-
Deut. 33. heyt vande zee suycht, en daer toe noch soo nieu is / dat het
19. calck daer van nauwlicx op-gedroocht is / daer in doch al-
 reede alle de sonden / die het oude volck hebben bedorven/
 te binden zijn. Het is te beclagen / dat de domme mensche
 so geaert is / dat hy niet en can gelooven / dat de sonde / daer
 in hy so grootē vermaeck heeft / want gelijk Salomo segt/
Pro. 14. 9 De dwase drijven haren spot met de sonde, ende het is haer
 gelijk als een spel / sonde te doen / so grouwelick is vooz dē
 Heere; Ja / dat de Heere de sonde / die wy meest beminnen/
 aldermeest haet / Het schars Epha, dat is / de valsche mate/
 ende ongerechtigheyt / die wy meest lief hebben / is het ghe-
Mic. 6. 18 hatede schars Epha, dat de Heere niet luchten noch verdra-
 gen en can / ende en wil niet, dat het in onse huysen blijve;
 Dit doet my als met upt-gerechten halse / nae de verbete-
 ringe der dingen omme sien / sonder dewelcke ick vast be-
 sluypte / dat onse Staet niet langhe sal staen. Ende als ick
 dan met mijne gedachten noch voozder gae / ende nae het
Ier. 7. 12. bevel des Heeren / my te Silo laet binden / Dat is / inden
 Pals, inde Veltoline, het Schoudal des Heeren, in Bohe-
 men, Moravien, ende Slesien mede / al waer den naem des
 Heeren ghewoont heeft, Ende sie toe, wat de Heere aldaer
 gedaen heeft, om de boosheyt wille des volcx, hoe hy sijne
 woningen aldaer heeft op-gebroken / ende noch vier noch
Isa. 31. 9. heirt meer int openbaer onder haer heeft; en hoe sy als een
 verjaecht Ree, en cudde sonder Koeyen zijn geworden; Die
Isa. 13. 14 nu doolen inde woestijne, op eenen onghebaenden wech,
Pfal. 107. hongherich ende dorstich, dat haer de ziele versmacht, in
4. een Landt dat niet bereghent en wert, ten tijde destooms,
Ezech. 22
24.

dat

Van het overgaen vande Bahia.

dat is / als des Heeren toorn als vier ober haer roockt/
Soo schijnt my het herte in mijnen lijbe te breeken / ende
can selfs inde liebe nacht geen ruste binden / maer ben ge-
nootsaecht uyt te roepen / Huylt ghy dennen , want de ce- Zac. 21. 2
deren zijn ghevallen , ende haer heerlicken gebouw is ver-
stoort, Ende gheschiet dit inden groenen, wat wil dan van Luc. 23.
den dorren werden. 31. Insonderheyt als ick noch hier by
vermercke / dat die harde Prophetie onder ons waer ghe-
maeckt wert / die rechts vooz de eerste oberboeringhe des
volckx Gods naer Babilonien , den Propheet inden mont
gelept wert / ende die oock vijf-mael in het nieuwe Testa- Math. 13.
ment recht vooz den Totalen onder-ganck vande Joden 14.
verhaelt staet / Dat de Heere mede onder ons uyt-ghestort Mar. 4. 12
heeft eenen gheest van swaren slaep, ende onse ooghen toe- Luc. 8. 10
ghesloten ; jae de Propheten selve , ende de hoofden , met Act 28. 28
t'samen de Sienders gheblindet , Soo dat het gesichte aller Rom. 11.
Propheten , is geworden als de woorden eenes versegelden 8.
boecx , 't welck niemant lesen en can, Isa. 29. 10
Dan en can ick my Esa. 6. 10.
niet langer inhouden / maer ick moet clagen als de draken,
ende huylen als de struyfen , om dat onser plage geen raedt
en is. Amos. 1.
8. 9.

Timotheus.

Ick en can uwen ernst in desen niet teghen-sprecken/
Timothee , alhoewel ick breefe / dat ghy daer mede niet
meer vorderen en sult / dan of ghy d' Elbe wildet verhin-
deren / datse niet en bloeyde / ende dat hare wateren niet
nederwaerts en blietede.

Theophilus.

Evenwel / en gebe ick de moet alsoo niet verloozen / als
ick bemercke wat in voortijden onder het oude volck ghe-
schiet is / Hoe de Coninck Hiskia , (in welckers tijdt de
Propheten Bfaias ende Micha hebben gepropheteert / ende
hare stemmen als een basuyne verheven , ende teghens de

sonden gedondert) met het volck dat doemaels leefde/door
der selber predicatie alsoo sijn betweecht geworden / datter
vele dinghen inde politie ende kercke sijn ghebetert / daer-
om oock de Heere sulcken eclatanten ende verre luydende
verlossinghe in hare tijden / aende stadt van Ierusalem
heeft bewesen / daer van wy lesen Esa. 37. dat hondert en
vijf-en-tachtentich duysent van hare vyanden op eenen
nacht door eenen slach vanden hemel, sijn gevallen. Ende
ick en t'wijffele daer niet aen / indien maer die ghene / die
Esa. 4. 14 met het soudt des paleys fouten , ende daer toe die gene die
daghelijckx voor de calumne staen, om het woort van des
Heeren wege/bepde tot d'Overheden/ende Ingesetene des
Landts te draghen/hier in alle soo wel eens waren/als de
weet voor-gemelde Propheten/ Esaïas ende Micha geweest
zijn/diemen siet dat dickwils eenderley reden/jae woorden
ghebruyckt hebben / om malcanderen/ in haer goet voor-
nemen te stijven / als te sien is / Esa. 2. 1. Mich. 4. 1. Of
daer soude oock ghewisselijck wat goets onder ons te we-
ghe ghebracht werden / insonderheyt nu inden aenbanck
van dese nieuwe regeringhe van den Vorst Henry van
Nassauw, teghen-woordich Prince van Oraengien, gelijck
wy sien / dat de Propheet Ieremias, sulcken occasie waer-
ghenomen / ende daer toe ghebruyckt heeft / om de oberste
ende het volck / die hy dickwils te bozen met menichbul-
dich raden / ende bermanen aengegaen hadde / nu weder-
om van nieuws aen te vallen / ons beschreben Ierem. 26.
Alwaer wy dese woorden binden / In aenbeginne des Co-
ninckrijcke Iojachim, des soons Iosia, des Coninckx Iuda,
geschiede dit woort vanden Heere, ende sprack, So spreekt
de Heere, Treet inden voor-hoff aenden huys des Heeren,
ende predickt alle steden Iuda, die daer henen ingaen aen
te bidden inden huys des Heeren, alle woorden die ick u
bevolen

Van het overgaen vande Bahia.

bevolen hebbe hen te segghen, ende doet daer niets van, of sy misschien hooren wouden, ende hem bekeeren, een yeghelijck van sijnen boosen wesen, op dat my oock berouwen mochte dat quaet, dat ick haer dencke te doen, om haers boosen wesens wille, ende spreekt tot hem, So spreekt de Heere, Sullet ghy my niet luysteren, dat ghy in mijne Wet wandelt, die ick u voorgheleyt hebbe, dat ghy hoort de woorden mijner knechten de Propheten, die ick doorgaens henen tot u ghesonden hebbe, Ende ghy doch niet hooren en woudet, Soo sal ickt met desen huyse maecken als met Silo, ende dese Stadt alle volcken op aerden ten vloecke maecken.

Timotheus.

Maer liebe / hoe is de Propheet Ieremias met dese sijne predicatie geslaecht / Ist niet also / dat als de Priesters ende Propheeten Ieremiam hoorden / dat hy sulcke woorden sprack inden huyse des Heeren / datse in stede van te luysteren nae sijnen raet / die soo billick ende heylsaem was / hem grepen, ende seyden O hy moet sterven, ende maecken alsoo een opzoer teghens hem / Ende de voorszgelde Propheet soude oock vande handen der Priesteren ende Propheeten ghestorven hebben / ten ware de vorsten ende het gansche volck hadde ghesproken / dese en is des doots niet schuldich, want hy heeft tot ons ghesproken inden name des Heeren onses Gods, Ier. 26. 16.

Theophilus.

't Gene ghy seght is alsoo / Ende ick vermercke in dese onse daghen een ongheluck / dat desen bycans ghelijck is / Ende is eene vande diepten des Satans, die hy gebruyckt / om alle goet onder ons te bederven / Ende is dit / Dat ghelijck de oude roode draeck, die de weerelt doorgaens henen verleyt, voor desen ons Landt ende Kercke menigherley

wijse beroert / ende groote af-breucke ende verhin-
 deringe aen den voort-ganck des Evangeliums gedaen heeft / nu
 oock / nae sijne oude wijse / niet af en houdt / om het selve
 te doen / ende nieuwe roere te maecten / Ende daer toe
 grijpt hy in een ander middel / ende neemt voor een volck
 te bestrijden / dat hem in dese daghen meest inde weghe is /
 ende dat zijn sulcke luyden / de welcke bemerckende / dat
 wy door Gods sonderlinghe ghenade / de waerheyt onder
 ons bevesticht hebbende door Publicque authoziteyt / niet
 alleene vande Synode tot Dordrecht ghehouden / maer
 oock vande Landt-voochden selve onder ons / oock daer
 by gheboelen / dat wy weerdelyck sulcker onverdiende ge-
 Rom. 6. 17 nade behooren te leven , Ende nu hebbende de rechte
 vorme der wetenschap, ende der waerheyt, oock inde selve
 vorme behoorden overgoten te werden , om daer nae van
 Tit. 2. 10. ghedaente te veranderen , ende de ware leere te vercierien
 met eenen uyt-muytenden Godsaligen wandel , die onsen
 trots ende roem mochte zijn , teghens alle dwael-geesten
 1 Petr. 2. die ontrent ende onder ons leven / om de selve den mondt
 15. te stoppen met wel doen , Ende dat wy op dat goet Fon-
 dament der ghenade Gods, dat onder ons ghelept is / daer
 van de Heere Christus selve den uyttersten houck-steen is,
 1 Cor. 3. moeten voort-gaen te bouwen / niet hoy, stroo, stoppelen,
 12. dat is / een windige leere / die vele op blaest met eenē ydelen
 waen der salicheyt / die doch het vier der beprouvinghe
 niet en soude connen verdragen, Maer Goudt, Silver, ende
 costelycke steenen, dat is / allerley Christelycke deuchden /
 2 Petr. 1. vougende tot het gheloove deucht , tot de deucht weten-
 5. 6. 9. schap, tot de wetenschap maticheyt, tot de maticheyt lijdt-
 saemheyt , tot de lijdt saemheyt Godvruchticheyt , tot de
 Godvruchticheyt broederlijcke vriendelijckheyt, ende tot
 de broederlijcke vriendelijckheyt liefde , op dat wy dese
 dinghen

van het overgaen vande Bahia.

dinghen hebbende, ende daer in overvloedich zijnde, niet
onvruchtbaer gevonden werden inde kennisse onses Hee-
ren Iesu Christi, **gelijck den Apostel Petrus ons leert/ende**
de Heere onse God van ons verwacht/ na dat hy so merc-
kelijcken genade aen ons heeft bewesen / om onse beroe-
pinge ende verkiefinge vast te maken, ende te geenentijde
te struyckelen ; Dese luyden/ die hier nae in goeden ernst
trachten/ ende het daer voor houden/ dat ghelijck de Sp-
node getracht heeft vrede onder de verschillige menschen
te maken / datmen alsoo oock door goede reformatie der
zedes/ vrede met God moesten poogen te maken, dese luy-
den segghe ick/ can die oude roode Draeck nae sijnen aert/
noch luchten noch lijdē / want hy oock wel siet/ dat hier
in/ na alle Godlijck bescheet/ de vasticheyt van ons Lant /
ende de sekerheyt van Gods kercke alleen bestaet/ daerom
valt hy de sulcke seer onbeschaemdelijck opt lijf / ende be-
gintse hatelijck te maken/ onder den naem van Sabbataris-
sen ende Werck-heyligen, om datse wat harder aen-dyn-
gen op de onder-houdinge van Gods geboden/ die ons le-
ven zijn, om soo wel het ghebodt, als de leere des gheloofs
onbevleet te houden. Ende hier toe bindt hy gereet eeni-
ge losse/ende oock eenige onbooslichtige menschen/ die hem
handt ende schouderen bieden / om sulcke teghen te staen.

Timotheus.

Ik hope inimmers datter sulcke geene onder ons te vin-
den zijn.

Theophilus.

Ik ben van goeder handt versikert/ dat ja/ ende weet
plaetse / stont ende personen/ ghelijck my aen-geschreven
is / die in hare by-een-comsten hebben besloten sulcke te-
gen te staen/ die een Jootsche en Pharisaische precijf heyt/
inde tijden des Evangeliums / tot na deel vande Christe-
lijke vppheyt soecken in te voeren/ daer by verstaende sul-

't Samen-sprake

2 Cor. 5. **ke/** die de verschrickelickheyt des Heeren weten, de menschen soecken te beweghen tot het prijs betrachten van alle de gheboden Gods.

Timotheus.

Neh. 4. 5. **Het is beclaelijck alst alsoo toe-gaet / dat het een deel het ander te weder doet/ ende tegen-staet / jae dat de Bou-luyden malcanderen terghen ende teghen-loopen; soo dat d'eene breeckt / 't ghene d'andere soeckt te bouwen ende te stichten. Maer wie sie ick daer soo haestich ende beheert aen-comen/ het is Tobias, dunckt my / hy moet wat sonderliner nieuws hebben / dat hy soo aen drijft / ick sal hem aen spreken / Weest ghegroet Tobia.**

Tobias.

Ende ghy van ghelijcke Timothee.

Timotheus.

Prov. 25. **Maer wat hebt ghy Tobia dat ghy soo hart aen-stapt/ men seght in een Spreck-woordt/ dat die ghene die rasch gaet over wech, niet en gaet om schult te betalen, maer om schult te manen; is het alsoo met u/ of hebt ghy anders een goet geruchte ghehoort uyt verre Landen, dat ons mochte verquicken als een coelen dronk waters een dorstige ziele, gelijk Salomo spreekt/ want dat hebben wy rechts van doene in dese brandende hitte der swaricheden/ voor onse amechtige ziele / die aen alle canten beclent wert.**

Tobias.

Geheel het contrarie/ want daer comt nu sekere tijdinge/ dat de Bahia over is / al vanden eersten Mey verleden.

Timotheus.

Ick achte datter wederom Wedders inde weere zijn/ die ons dese tijdinghe uyt-strophen / om haer proffijt daer mede te doen.

Tobias.

Neen/ ten is dat niet / maer de sake gaet vast / want de schepen

van het overgaen vande Bahia.

schepen met het volck zijn alreede in Cessel / ende tenighe tot Amsterdam aengecomen / de naerdere particulariteyt / sullen wy hier nae vernemen.

Theophilus.

Enige hebben voor desen wel geoordeelt / dat gelijk het lichtelick is eenige plaetsen op den Coninck van Spaingen te veroveren / midts dat hy van wegen sijnen moedighen troetz / die op niemant en past / is / als die ghene die seker wonen, als die sonder mueren sitten, die noch grendel noch poorte hebben, daerom men hem lichtelick can beschadigen / ende hier of daer over-ballen ; dat het also beswaerlijck is de veroverde plaetsen tegens zijn gewelt wel te bewaren ende behouden / Om dat hy daer nae met alle sijne macht op de selve ballende / die gereet can over-rompelen ende weder in-nemen / ende wy soo verde gheseten zijnde / beswaerlijck eenige hulpe / haer te passe toe-brengen.

Ezech. 38
11.

Tobias.

Daerom oock de Engelschen, wanneer sy inden Jare 1671. Calis Malis ingenomen hadden / hebben alleen de plaetse gheplundert / ende zijn alsoo van daer gescheyden ; Welck indien hier mede gheschiet ware / soo hadde de Compagnie groot voordeel daer by gedaen / ende hadden van daer wederom tot andere plaetsen gaende / connen van ghelijcken doen / bederbende ende vernielende in d'een plaetse voor ende inde andere naer / alle d' Equipage die de Coninck van Spaingen heeft in alle sijne Havenen / ende alle sints beuyt makende / soo vele sy connen / om also sijne macht te verstercken / ende te crencken / daer door sy ten laetsten / met meerder ghemack / tot haer voornemen conden gheraken / ende onder ende tusschen goede Negotie vanden beuyt maken.

Theophilus.

F

Tae

Iae wel / ick weet niet wat daer van seggen / ick hebbe onlancx een seer aerdich discours gelesen inde brieden vanden Cardinael Doffat, die gesonden was banden Coninck van Vranckrijck, *Henry de vierde* om hem te reconcilieren met den stoel van Roome; Dese schrijft aenden boorzghemelden Coninck in eene van zijne Brieven inden Jare 1596. aen-gaende het in-nemen van Calis Malis dooz d'Engelschen ghedaen / aldus/

*Cardin.
Doffat en
ses lettres
sur L'an.
1596.*

Doozts/ de sake/ daer van hier sedert drie weecken herwaerts/ meest is gesproken gheweest/ ende die by nae alle andere praet heeft doen op-schorten / is het in-nemen van de Stadt / ende 't Eylandt van Calis, dooz de Engelsche
 „ Scheep-armade / daer van uwe Majesteit al te wel sal
 „ verwitticht geweest zijn; oock en meyne ick daer van niet
 „ te spreken / om u te doen weten / watter geschiet is / maer
 „ om u gewaerschouwt te houden / van 't gene datmen daer
 „ van alhier geleght ende ghekout heeft. De tijdinge quam
 „ hier den laetsten Julij / dooz expresse loopers/ ende brieven
 „ vande Coop-lieden/ selfs der Genebopers/ de welke niet
 „ alleen en schreven de gemelde in-neminge / ende de schade/
 „ die alreede gebeurt was / dooz het verlies van een goet ge-
 „ tal Galepen/ Galioenen/ ende groote schepen/ met Coop-
 „ manschappen gheladen/ om nae nieu Spaingen te varen;
 „ maer oock de breele van erger sake / Als dat een deel vande
 „ gemelde Engelsche Armade gingh langr alle de Spaen-
 „ sche rusten henen/ nemende/ verbrandende ofte verderben-
 „ de alle de Oorlogh-schepen / die daer souden ghebonden
 „ werden; Waer uyt ontsaen soude een groote verfwac-
 „ kinge booz dien gantschen Staet / ende dat de gene die in
 „ het gemelde Calis souden blijven / souden gaen naer Se-
 „ bilien / 't welck onboorzien is van Oorloghs gereetschap/
 „ ende wonderbaerlick rijk / Datse souden doen rebbele-
 ren

ren de **Mozifkens** van Andaloufia, ende van het by gele-
ghen **Coninckrijcke Grenaden** / ende noch soudén doen
overkomen de **Mauren** upt **Barbarien** in **Spaingen**/
waer upt sy boorseyden de gantsche ruïne van die groote
Monarchie / ('t welck d'eygen woorden zijn van verschey-
den brieven upt **Spaingen** ghekomen) Dese natie / ende
dit **Hoff** van **Koome** selfs / 't welck geern koudt ende gre-
tighlyck alle occasien daer toe dienstigh waerneemt / be-
gonde terstondt daer van te kouten/aenmerckende ten eer-
sten/ de swackheyt/ die sy seyden / daer door gheopenbaert
te wesen / soo van dien **Prince**/ te weten den **Coninck** van
Spaingen / de welcke ober lange ghewaerschouwt zijnde
van die **Zee-armade**/ de welcke toegerust wiert/ ende hem
niet namen dreyghde / ende hadde nochtans niet konnen/
ofte niet weten hoe den slaggh af keeren / ende tot de ver-
sekertheyt van zijne **Zee plaetsen** wel versien / Als oock
van die seer vermaerde ende ghebreef de **Monarchie**/waer
van de **armen** ende de **beenen** / als de **Neder-landen**, **Mi-**
lanen, **Napels**, ende **Sicilien**, **ghewapent** / ende met
blanck harnasch bedeckt waren , ende nochtans het hoofd
't welcke **Spaingen** is , was als naeckt , ofte bedeckt met
taffeltaf ofte eenighe andere lichte sijde , sonder wapenen,
kruydt, kogels, noch selfs gheschut noch garnisoen, dat yet
te beduyden was, aen die sijde daer de **Engelsche** ingevallen
waren , nochte oock daer ontrent / ghelijck de brieven op
die plaetsen gheschreven / getuyghden / die ick selve gesien
hebbe ; waer by dese praters noch voegghden / datter in
Spaingen weynich volck was / aen d'een sijde / om dat
die natie soo vruchtbaer niet en was / als die gene die nu
Meridionael sijn / aen d'ander sijde / om datmen daer upt
van tijde tot tijde volck treckt / tot behoudinghe van soo
veel verre ghelegen **Staten**/ welcke dien **Coninck** heeft in

„ verſchepden deelen des weerełts / dat die wepnige Spain
 „ gaerden die daer oberbleven/niet des krijghs erbaren wa-
 „ ren / noch goede ſoldaten / gelijk de gene / die verre vande
 „ handt gheleert ende gedisciplineert gheweest zijn / Vatter
 „ oock ſeer wepnighe krijghl. oberſten ſouden weſen/ onder
 „ eenen ouden ende verballen Koningh / ende eenen jongen
 „ Prince ſonder erbarentheyt / waer uyt ſy beſloten / dat de
 „ Engeliſche ende andere die deſen aenſlach hadden voorge-
 „ nomen / hun daer op vooz deſe reple wel verſtaen hadden/
 „ beſpringende deſe Monarchie aldaer / daer meelt aengele-
 „ ghen ſoude weſen / ende daer het vooz de beſpringers ghe-
 „ mackelijckſt was / ende min perijckel hadde / ende dat-
 „ men den Coninck van Spaignen in Spaignen ſelbe be-
 „ commerende ende druckende / hem becommerte ende
 „ druckte in alle ſijne andere Staten / Ende het was hem
 „ als by de kele te grijpen / ende ſelfs inde quartieren van
 „ Calis ende Sebillien altwaer al het gondt / ende d'andere
 „ middelen aen comen/ die uyt de Indien comen / ende wer-
 „ den dan van daer voorts uyt-ghedeelt / tot behout ende
 „ onderhoudinghe van de andere Staten / welcke den ghe-
 „ melden Coninck verre vande handt heeft ; dewelcke als
 „ haer de water ader quame te ghebreken / ſouden drooghe
 „ blijven / ende van ſelfs ſouden verlozen gaen. Van deſe
 „ aen-merckinghen quamen deſe Draters tot Pronoſtica-
 „ tien/ voozſiende dat vooz dit Jaer de Vloete die gereet was
 „ om uyt die quartieren naer Indien te baren/niet baren en
 „ ſoude/ ende dat de gene die van Indien comen moelte niet
 „ comen en ſoude / ofte comende vande Engeliſche ſoude ge-
 „ nomen werden / Dat deſe belettinghe der Vloten in het
 „ gaen ende keeren/ daer naer ſoo langhe dueren ſoude / als
 „ de Engeliſche het ghemelde Eplandt ſouden in-houden ;
 „ waer uyt volghen ſoude/ dat de Coninck van Spaignen
 gheen

Van het overgaen vande Bahia.

gheen credit meer by de Burgers ende Coop-lieden heb-
ben soude/ noch gheen partije met hun connen sluyten/
ende dien volghens de Legers niet soude connen betalen/
daermen alreede om de betalinge muytineerde/ noch oock
sijn Garnisoenen/ ende Pensionarisen/ die hy in versche-
den quartieren heeft. Verre soudet dan van daer wesen/
dat hy middel hebben soude om de Gouverneurs der ste-
den ende plaetsen van andere Princen te corromperen/ge-
lijck hy placht/ Daer-benebens dat hy boven het verlies
vande ghemelde middelen oock soude verliezen/ door het
ontdecken van sijne swackheyt/ de reputatie ende de
autoziteyt die hy verre onder andere Natien hadde/ ende
het soude vooz alle andere Princen beter zijn/ om dat
hare onderdanen niet meer op hem (den Coningh van
Spaingen) siende/ ende sijne protectie niet meer achtende/
hun soudens schicken om hare natuerlijke Princen te ge-
hoorszamen/ ende van niemant dan van haer te depende-
ren/ Dattet noch wel daer toe soude moghen komen/ dat
zijn onderdanen/ daer van den meestendeel hem maer door
gewelt gehoozsamen/ haer uyt zijn gehoozsaemheyt sou-
den onttrecken/ niet alleen buyten Spaingen/ verre van
hem/maer oock wel in Spaingen selfs/ daermen weet dat
heele Provintië op hem qualijck te vreden sijn/als Portu-
gal/Arragon/ende Catalonia/ende mogelijck noch andre.
Ende dese lieden behaechde desen haren praet des te meer/
dat sy verwachteden/ dat de Engelsche van die partije
niet alleen en soudens wesen/ Maer dat uwe Majesteit
oock soude 't sijner tijdt Crijghs-volck in Spaingen soude
senden/het ware dan in die eyghen quartieren van Calis/
ofte in eenich ander quartier naerder by Franckrijck.

Maer ondertusschen/ datmen in kout/ sulcke dinghen
aenmerckte ende voorszepde/ soo is de tijdinge ghekomen

22 dat de Engelsche het gemelde Eplandt verlaten hadden/
 23 waerom de selve kouters die voorszghemelde Engelschen/
 24 hebben beginnen te blameren / sulcken occasie te hebben
 25 laten verlozen gaen / ende sulck een goet begintfel te ver-
 26 laten / om een macht te verswacken ende tot reden te bren-
 27 ghen / diemen soo tyranighlyck hadde misbruyckt / op-
 28 halende dese kouters veel exempelen van die Septentrio-
 29 nale Natien / die in voorszeden tijden wel de sterckte ende de
 30 hevigheyt ghehadt hebben om verre Landen te winnen /
 31 maer niet de patientie / noch de stantvasticheyt / ende voorsz-
 32 lichtigheyt van te behouden / ende seggende / so de Engel-
 33 sche over hun / ofte over andere / dit voorszdeel ghehadt had-
 34 den / datse sulcx alsoo niet en souden verlaten hebben / ende
 35 souden hun proffijt daer mede wel anders hebben weten
 36 te doen.

37 Timotheus.

22 Doorwaer daer zijn veel merck-weerdige dinghen in-
 23 den voorszghemelden Brie / die op de ghelegentheyt van
 24 desen tijdt wel passen / annopende den Staet vanden Co-
 25 ninck van Spaingen, daer mede wy te doen hebben ; ende
 26 de tegenwoordige ghelegentheyt van die van Engelandt
 27 mede / die het daer wederom schijnen te willen herbatten /
 28 door de toe-rustinghe die sy doen / De Heere wil sinen se-
 29 ghen daer toe gheben ; om waer te maken de Prophetie /
 Num. 24. 24. die daer seght / dat de schepen uyt Chitim, den Assur sullen
 30 verderven. Ick hebbe dickwils ghedacht / dat het met de
 31 teghenwoordige ghelegentheyt van Spaingen alsoo staet /
 32 ghelijck het ten tijde des Propheten Esaia stont met den
 Esa 18. 2. Coninck van Assyrien, ende zijn volck / daer van de voorsz-
 33 ghemelde Propheet ghetuycht / datse waren een volck des
 34 reghels regels, ofte der vertredinge, Dat is / nae de rechte
 35 oversettinghe / Een volck dat alle andere volckeren eenen
 36 prec-

van het overgaen vande Bahia.

precisen reghel ghewent was booz te schrijben/ ofte de sel-
ve/ door hare macht / te bertreden/ indien sy haren reghel
ende boozschrift niet ghehoorszamen en wilden. Ende eben Esa. 18. 2.
van dit volck getupcht de Propheet/ dat het een gescheurt
ende gheplondert volck was, upt dien/ dat sijne macht soo
wijts ende zijts upt-ghesprept zijnde / seer wepnich t'sa-
men ghebonden was / ghelijck de Mooren, haer selven
moet-geheinde / om teghens den Coninck van Assyrien
op te trecken / doemaels daer van spraken/ Esa. 18. 2.
Ende alsoo staet het nu mijns achtens / met den Coninck
van Spainingen mede / die zijne macht soo wijt ende zijde
uptbreijdet/ dat hy te hups alder swackst is/ Even gelijk
een spinne/ die haer netten ende webben ten rupinsten upt-
ghebreijdet hebbende / om veel te vanghen / haer eyghen
lichaem daer over soo upt-merghelt/ ende te niere maect/
datse daer door gheheel ranck ende upt-ghesoghen is / in
haer selven / Ghelijck mede vande oude Romeynen, die Ier. 50. 23
den hamer des gantschen weerelts waren, wert ghetupcht/
Dat terwijlen hare heijr-legers af ende vande handt waren,
ende dwaelden inde uytterste eynden des weerelts, soo en
was in Italien selve niet een Leger om haer te beschermen,
daer upt de roer-vinck Catalina occasie nam om de Stadt
van Roome te hups te beroeren; gelijk de Historien daer
van ghetupghen. Quod dum in extremis mundi finibus
arma Romana peregrinabantur, nullus in Italia erat exer-
citus. Flor lib. 1.

Tobias.

Het is wel Timothee, ghy onder houdt alsoo u selven
met eene pdele hope / maer onder-ende-tusschen sijn wip
het Schaep qupte.

Timotheus.

't Is waer / maer ebenwel vertrouwe ick / dat het booz

het toecommende goet sal doen / dat wy desen slach soo om-
 verhoets hebben ontfangen/ soo wy slechts wijs zijn/ om
 het Godlyck bescheet/ ende het goet / 't welck in dit verlies
 verborghen is / wel te menageren ende daer uyt te erlan-
 ghen / om booztaen op alles beter ordre te stellen. Als de
 Heere onse God/ naevolgens sijne belofte / aen Abraham
 ghedaen / het Landt Canaan, het Landt der Heydenen
 onder sijn volck ten lote yverdeelen wilde / So handelde de
 Heere even alsoo met haer/ doende eerst een groot wonder-
 werck booz hare oogen/ ende booz de oogen des ganschen
 weereelts / om zijne ypanden verbaest te maecten / wer-
 pende de muieren van Iericho, een gheweldighe Fontier-
 stadt / alleen booz het blazen bande Kampf-hooznen om
 verre/ daer booz een groote verschrickinge quam over alle
 de onliggende volckeren/ Ende opende also een deure aen
 sijn volck / een schoone deure der hope, om in het Landt
 te vallen/ Maer also d'Israeliten, tegens het ytgedruckte
 ghebodt des Heeren / haer des verbanden goets lieten ge-
 lusten / om yet wat daer van onder haer te slepen / Soo
 vergrimde des Heeren toorn tegens haer/ om deser misdaet
 wille / ende haer herte werdt vertsaecht als water / van
 wegghen d'ongherechticheyt die onder haer was / ende sy
 werden booz de Mannen van Ai gheslagghen/ Niet om
 de deure der hope, die haer alreede gheopent was / booz
 altydt te sluyten / maer om den Ban, die onder haer was/
 ende haren booztgancck verhinderde/ yut het midden van
 haer te nemen / op dat haer de Heere daer nae wel dede.
 Alsoo hope ick oock / dat het op het eynde met dit verlies
 mede gaen sal.

Theophilus.

Niemandt en heeft daer yet teghens / De Heere ghebe
 dat het oock alsoo gaen mach / Maer zijt ghy oock een

Parti-

van het overgaen vande Bahia.

Participant inde voor-ghemelde Compagnie, Timothee.

Timotheus.

Iae ick Theophile, voor een weynich / nae mijne ghe-
legentheyt / ende ick en wilde noch teghenwoordich niet/
dat ick het niet en ware / indien maer de saecke recht wel
can her-bat werden / maer houde mijn Actie nu soo goet/
als opt te boozen / want ick vertrouwe vastelijck / dat nae
goede ghenomen informatie op alles / ende ontdeckt sijn-
de waer het ghehapert heeft / dat sulcken mis-slach aldaer
begaen is / de saken oock booztaen beter belept sullen wor-
den. Ende dat insonderheyt / nae trouwe erbarene ende
cloeckmoedighe Hooft-dienaers voor de Compagnie sal
uyt-ghesien werden / want daer comt het al op aen / de
Capuytte moet voor al wel ghestelt werden / op dat den
goeden in-bloet van daer tot alle de leden mochte aff-co-
men. Ende het ghemeene Landt moet oock dese saecke/
als daer aen haer ten hoochsten ghelegghen is / meer aen-
trecken ende ter herten nemen / want nae den mensche te
spreken, de verlossinghe / jimmers de verlichtinghe van
onse Oorloghe moet van daer comen / iae dese oorloghe
moet ons de vrede toe-brenghen / soo sy slechts wel werden
belept. Onse Patie is oock van dien aert niet / datse de
moet soo haest laet vallen / maer grijpt nieuwen moet en-
de courage van elcken slach die haer wert ghegheben /
Ende dit moeten wy oock vertrouwen dat hier sal ghe-
schieden / indien wy anders niet veraert zijn / ende de
noodt dwinght ons oock daer toe. Wy moeten vanden
Spaingaert ghelooven 't gene de Propheet van Moab ghe-
twyght / Men heeft altyds gheseyt vanden stouten Moab, dat
hy seer stout sy, hooveerdich, hoochmoedigh, trotlich ende
overmoedich, Doch de Heere spreekt van hem, Ick kenne

*Hec pacem
tibi bella
dabunt.*

Ier. 48. 29

G

sijnen

Ier. 49. 31. **Ende my dunckt / ick hooze den Heere tot ons spreken ende ons bevel gheben /** Treckt op teghens een volck dat ghenoech heeft, ende seker woont, Sy en hebben noch poorten, noch grendelen, ende wonen alleene, Ierem. 49. vers. 31. Want Spaingen is wel teghewoordich de roede des toorns des Heeren, ende den stock sijner grimmicheyt, die de Heere beweecht teghens een huychelisch volck, **hoe-danige onder het Gerelormeerde Christen volck vele zijn /** dat hy het hier ende daer beroove, uyt-deele ende vertrede ghelijck als dreck op der straten. Doch wanneer de Heere alle sijne wercken uyt-gericht sal hebben op den berch Sion, ende te Ierusalem, soo wil hy oock, ongetwijffelt, te huys soecken de vrucht des hoochmoedighen Coninx van Spaingen, ende de heerlijckheyt sijner hooveerdigher ooghen, **Dan sal de wrevel aen Libanon begaen, ende al dien grooten overlast / die hy aen Godts Kercke soo lange te voozen / ende oock nu verscheijck begaen heeft /** hem bedecken, ende overvallen, ghelijck de Propheet Habacuc den Coninck van Assyrien, die soo veel verwoestingen onder het volck Gods aengericht hadde / eens toedreychde / Hab. 2. 17. **Ende het geschiede oock alsoo /** Dat Zefach het grondt-sop vanden kelck des toorns Gods moest drincken, Ierem. 25. 26. Ende de laetste druppelen uyt-lecken, Esa. 51. 22. **Want aldus spreekt de Heere /** Siet inde stadt die nae mijnen naem genaemt is, beginne ick te plagen, ende soudt ghy onghestraft blijven? Ghy en sult niet onghestraft blijven, Ierem. 25. 29. **Dit moghen wy inden gheloobe / doch met lanckmoedicheyt verwachten / van die ghene die de ghemeene ruste van het Christen-rijck nu soo langhe ghesleurt heeft.**

van het overgaen vande Bahia.

Tobias.

Amen.

Theophilus.

Iae Amen.

Endius in convivali Senatu super Pace
ab Hispano oblata.

Poterant hæc accuratius elimari , nisi per temporis op-
portunitatem amor reipub. præmaturus ea decerpisset.

van der overgaen vande Bahia.
Tobias.

Tacophilus.

Bar. Minus.

Endus in convalli Sennu super Tace
ad istigano oblat.

Portant hanc secum clumant, nil per temporis op.
Portant hanc secum clumant, nil per temporis op.

